

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kamila Kotková
Politická (hyper)korektnost a svoboda projevu

Diplomová práce

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Politická (hyper)korektnost a svoboda projevu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 793 znaků včetně mezer.

V Brně dne 29. listopadu 2023

.....

Kamila Kotková

Poděkování

Touto cestou bych ráda vyjádřila poděkování vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Maximu Tomoszkovi, Ph.D., a to za jeho odborné vedení, trpělivost, cenné rady a věcné připomínky během celého procesu tvorby diplomové práce.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod	7
1 Právo na svobodu projevu a jeho právní zakotvení	9
1.1 Vymezení projevu	10
1.1.1 Symbolické projevy	11
1.1.2 Kritérium změny situace (normativního prostředí)	11
1.1.3 Kritérium vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti ohrožení	12
1.1.4 Právo mlčet a vynucené projevy	12
1.1.5 Společenská hodnota jako kritérium pro omezení svobody projevu	13
1.2 Omezení svobody projevu	13
1.2.1 Formy	14
1.2.2 Podmínky	15
2 Politická korektnost	23
2.1 Předmět zájmu PC	24
2.1.1 Boj proti předsudkům a stereotypům	24
2.1.2 Rasa, gender a odstranění nerovností	25
2.1.3 Změna jazyka	27
2.2 Názorové spektrum	29
2.3 Hyperkorektnost	31
2.3.1 Příklady hyperkorektnosti	32
3 Vliv PC na svobodu projevu	47
3.1.1 Cenzura?	47
3.1.2 Svoboda projevu pod vlivem PC	49
4 Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	57

Seznam obrázků.....	66
Abstrakt	67
Abstract.....	68
Klíčová slova.....	69
Key words	69

Seznam zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ÚS	Ústavní soud České republiky
LZPS, Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
PC	Political correctness, politická korektnost
LGBTQ	Označení leseb, gayů, bisexuálů, transgender osob a queer osob, umožňující souhrnné označení celé skupiny těchto osob
TERF	Trans-exclusionary radical feminist, lidé nepovažující trans ženy za ženy
ČTK	Česká tisková kancelář

Úvod

„Jestliže svoboda slova vůbec něco znamená, potom je to právo říkat lidem to, co nechtějí slyšet.“

George Orwell

Jak název napovídá, práce se bude zabývat aktuálním a poměrně kontroverzním tématem, kterým je svoboda projevu a politická (hyper)korektnost. Téma je zajímavé zejména z toho důvodu, že společenský tlak na politickou korektnost je jevem, který se týká a ve větší či menší míře ovlivňuje jednání a názory nás všech. Rovněž je třeba zmínit, že část společnosti se jeví rozdělena na skalní příznivce svobody projevu pohrdající politickou korektností a naopak. Je však nezbytné zdůraznit, že svoboda projevu je sice významným lidským právem, a to nejen pro její důležitost pro osobní rozvoj jednotlivce, ale také celé demokratické společnosti, nicméně jde o právo omezitelné. Uvedený citát tedy není radno převzít jako své motto bez dalšího, jelikož je v zájmu zachování osobnostních práv, cti, důstojnosti, rovnosti, ale také pouhé slušnosti, aby některé názory či myšlenky zůstaly nevyřčeny.

Jde však současně o téma velmi široké. Právě z důvodu obšírnosti není smyslem práce úplné vyčerpání tématu svobody projevu ani politické (hyper)korektnosti, ale spíše vymezení toho, do jaké míry spolu tato témata souvisejí, zda a popř. jakým způsobem se navzájem ovlivňují. Práce by dále měla odpovědět na otázku, v jakých oblastech a jakým způsobem je politická korektnost uplatňována, zda je možné ji považovat za obdobu cenzury, a v neposlední řadě by měla vysvětlit rozdíl mezi projevy nekorektními, leč chráněnými, a projevy, které pod ochrannými křídly svobody projevu nejsou.

Diplomová práce je rozdělena na tři stěžejní části, přičemž první z nich je věnována svobodě projevu. Zde je popsáno, v jakých právních dokumentech nalezneme její právní úpravu, která „projevení se“ jsou chráněným projevem, jaké jsou formy a podmínky jejího omezení, přičemž je kladen důraz zejména na limitaci svobody projevu takovými právy a hodnotami, s nimiž souvisí politická korektnost nejvíce. Vymezení samotného pojmu politické korektnosti, představení problému v jeho společenské rovině, cíle, jichž má být prosazováním politické korektnosti dosaženo, odlišení politické korektnosti od její extrémní podoby, hyperkorektnosti, a v neposlední řadě několik praktických případů upravuje kapitola druhá. Hlubší propojení prvních dvou částí poskytuje kapitola třetí zabývající se právními

aspekty politické korektnosti – zejména odlišením od cenzury a rozlišením projevů nekorektních, urážlivých a nenávistných.

Jak již bylo zmíněno, jde o téma týkající se nejen odborné veřejnosti, ale každého z nás, a proto je cílem práce především rozšířit povědomí o obsahu pojmu svobody projevu i politické korektnosti a poukázat na to, že politická korektnost prosazuje správné hodnoty, ale naneštěstí ne vždy je při snaze o dosažení jejích cílů využíváno obyčejného zdravého rozumu.

1 Právo na svobodu projevu a jeho právní zakotvení

Díky pestré judikatuře jak ESLP, tak i našeho ÚS není vymezení funkce a důvodu pro ochranu tohoto významného práva těžké dohledat. ESLP ve svém rozsudku shledal, že: „*Svoboda projevu je jeden ze základů demokratické společnosti, jedna ze základních podmínek rozvoje společnosti i každého člověka.*“¹ Význam svobody projevu pro jednotlivce i společnost vyzdvihl ve svém nálezu rovněž ÚS: „*svoboda projevu a právo na informace výrazně přispívají k osobnímu růstu jedince jak v oblasti intelektuální, tak osobnostní, což je taktéž v zájmu otevřené demokratické společnosti*“². Někteří autoři zastávají názor, že široká míra svobody projevu, v rámci které jsou projevovány mj. i extrémní názory, vede k posílení a ke zvýšení tolerance ve společnosti. Zatímco se názory na argument tolerance, a tím i na rozpětí svobody projevu liší³, není pochyb o tom, že tato svoboda umožňuje každému v rámci veřejné diskuse svobodně projevovat své názory a postoje bez ohledu na společenský přínos a poskytuje ochranu nejen kladně přijímaným projevům, ale také těm, které jsou do jisté míry „*nepříjemné, šokují či znepokojují*“⁴.

Roku 1789 prohlásili autoři Deklarace práv člověka a občana, v čl. XI, že „*svobodné sdělování myšlenek a názorů je jedním z nejdrahocennějších práv člověka, každý občan může proto svobodně mluvit, psát, tisknout, jest se mu však zodpovídat za zneužívání této svobody v případech zákonem stanovených*“⁵. Ve stejném roce byl přijat i další významný dokument, Listina práv Spojených států amerických (Bill of Rights), zakazující omezování svobody slova či tisku v Prvním dodatku. Protože je tato úprava poměrně obecná, může se zdát, že takto zakotvenou svobodu projevu nelze omezit a každý projev je ústavně chráněn, nicméně americké soudy vymezily druhy projevu a možnosti jejich omezení judikaturou.⁶

V dnešní době si demokratický právní stát bez úpravy tohoto význačného práva, ať už na úrovni vnitrostátní či mezinárodní, lze jen těžko představit. Všeobecná deklarace

¹ Rozsudek ESLP ze dne 7.12.1976, *Handyside proti Spojenému království*, č. 5493/72.

² Nález Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04.

³ BOLLINGER, L. C.: *The tolerant society – freedom of speech and extremism speech in America*, New York, Oxford University Press, 1986. a k tomu proti názor od SADURSKI, W.: *Freedom of speech and Its Limits*, The Netherlands, Kluwer Academic Publisher, 1999, s. 31–34. in: BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, 12 s.

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04.

⁵ *Prohlášení práv člověka a občana (26. 8. 1789)* [online]. prameny.historie.upol.cz, [cit. 9. ledna 2022].

Dostupné z:

https://prameny.historie.upol.cz/artkey/dbt_00F_0000_55_Prohlaseni_prav_cloveka_a_obcana_1789.ph.

⁶ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 34 s.

lidských práv v čl. 19 formuluje „*právo na svobodu přesvědčení a projevu*“⁷, přičemž právo na vnitřní přesvědčení člověka a jeho projev zakotvuje rovněž v čl. 19 také Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Pro členské státy Rady Evropy je významná úprava základních práv, včetně svobody projevu v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Evropská Unie nezůstala pozadu a přijala Listinu základních práv EU, která upravuje toto právo v čl. 11. Na vnitrostátní úrovni je právo na svobodu projevu zaručeno v čl. 17 Listiny základních práv a svobod, jehož znění je inspirováno čl. 10 odst. 1 větou druhou Úmluvy a vedle práva každého „*vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice států*“⁸ navíc explicitně zakazuje cenzuru.

Svoboda projevu, jak je uvedeno v Úmluvě i judikatuře, „*s sebou nese také závazky a odpovědnost*“⁹ jejímu nositeli i státu, který má pozitivní povinnost k ochraně tohoto práva před případnými zásahy stran soukromých subjektů a negativní povinnost do svobody projevu nezasahovat.¹⁰ Zmíněným nositelem (subjektem) svobody projevu je primárně osoba fyzická, ale může jím být i osoba právnická tam, kde je to z povahy věci možné. Určení subjektu svobody projevu je důležité pro vymezení míry ochrany v konkrétním případě, jelikož jde o právo sice velmi důležité, ale ne absolutní, a proto za splnění určitých podmínek může podléhat omezením.¹¹

1.1 Vymezení projevu

Abychom mohli určité chování jedince podřadit pod svobodu projevu, je třeba pojem projevu nejdříve vymežit, jinak by se mohlo mylně jevit, že takovým projevem je jakékoli „*projevení se*“.¹² Nejen LZPS, ale i další výše uvedené dokumenty se ve svých článcích zakotvujících tuto svobodu snaží přiblížit, co se projevem rozumí a toto dále konkretizuje a rozvádí judikatura a právní doktrína. Lze tedy shrnout, že svoboda projevu zahrnuje: „*zejména mluvené a psané slovo, tištěný text, obrazy, malby, animace, fotografie, znaky, šifry, symboly, zvuky a melodie, použití audio a video techniky, tj. zvukové a vizuální záznamy, přenos*

⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, New York, 10.12.1948.

⁸ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Rozsudek ESLP ze dne 25. 10. 2018, *E.S. proti Rakousku*, č. 38450/12.

¹⁰ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 378–379 s.

¹¹ Tamtéž, 379–380 s.

¹² BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 41 s.

zvuku a obrazu vysíláním (rozhlas, televize), přenos počítačovou sítí atd.“¹³ Uvedené formy projevu nicméně není možné použít jako stěžejní kritérium pro vymezení projevu, protože ne vše, co člověk řekne či napíše, je projevem, a naopak někdy projevem je i to, co „nesdělujeme“ vyjmenovanými formami, ale přesto vyjadřuje myšlenky, projevuje názory či postoje. Z tohoto důvodu právní teorie poskytuje další kritéria.

1.1.1 Symbolické projevy

Kritérium rozlišující pouhé jednání a jednání, kterým jedinec současně vyjadřuje názory a postoje. Toto označujeme jako symbolický projev/jednání, nebo také jako jednání expresivní. K tomu, aby bylo určité jednání symbolickým projevem, a tedy předmětem regulace svobody projevu, je třeba, aby „*jednak nesl určité názorové poselství, ovšem zároveň za takových okolností, aby zde byla značná pravděpodobnost toho, že okolí takto poselství pochopí*“¹⁴. Nestačí tedy subjektivní přesvědčení jednotlivce o tom, že svým jednáním projevuje názor, ale je třeba naplnit i objektivní kritérium spočívající v možnosti a ve schopnosti okolí rovněž takto dané jednání (projev) vnímat.¹⁵

1.1.2 Kritérium změny situace (normativního prostředí)

Toto kritérium spočívá v odlišení projevu od jiného jednání s ohledem na to, zda v konkrétním případě projevené mění situaci kupříkladu tím, že vytváří závazky či nároky.¹⁶ Greenawalt se domnívá, že za situace, kdy se mění poměry či prostředí, nejde toliko o projev, ale spíše o jiné jednání. Pro představu můžeme mezi tato jiná jednání označit vedle nabídek či dohod také vyhrožování, příkazy nebo pokyny. Slabinou, na kterou je v literatuře upozorňováno, jsou tzv. slabé imperativy, tedy vyjádření, která lze označit spíše za žádost či prosbu, protože nedosahují potřebné intenzity, a tudíž normativní prostředí nemění.¹⁷ Bartoň shledává výhodu tohoto kritéria v tom, že „*nehledá dělící linii mezi projevem a jiným jednáním v obsahu projevu, nýbrž v jeho povaze. Vylučuje tak z režimu svobody projevu jak verbální jednání společensky škodlivá (např. loupež, vydírání, korupce), tak verbální jednání užitečná, popř. z hlediska užitečnosti indiferentní (uzavření jakékoli smlouvy).*“¹⁸

¹³ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 380 s.

¹⁴ Tamtéž, 381 s.

¹⁵ Tamtéž, 381 s.

¹⁶ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 42 s.

¹⁷ Tamtéž, 43 s.

¹⁸ Tamtéž, 43 s.

1.1.3 Kritérium vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti ohrožení

Kritérium je založené na ochraně společnosti a jednotlivce proti jednáním, která vykazují určitou míru nebezpečnosti. Půjde tak například o již výše zmíněné vyhrožování, některé příkazy a pokyny. Přestože by zřejmě každý z nás bez rozmýšlení řekl, že by jednání takového charakteru pod svobodu projevu spadat neměla, což usuzujeme s ohledem na bezprostřednost a vážnost hrozby, nemusí tomu tak být za všech okolností. Podle Bartoně pod svobodu projevu spadá třeba situace, kdy budou výhružky součástí pokřiků či transparentů během demonstrace proti politické reprezentaci či politickým rozhodnutím, jelikož v takovém případě půjde o politický projev, o jehož významném postavení v rámci ochrany svobody projevu není pochyb. Podstatné je tedy rozlišovat, zda jde o jednání myšlené natolik vážně, že by byla vyhrožující osoba schopná výhružku uskutečnit. Adresnost jednání znamená jeho zaměření vůči konkrétnímu subjektu a pochopitelně souvisí s mírou vážnosti hrozby. Nebude tak překvapením, že třeba výhružky směřující vůči jednotlivci jsou vážnějšího charakteru, než ty adresované skupině osob. Důležité je rovněž odlišit, zda jde o „pouhé“ vyjádření nebezpečné myšlenky, nebo je jejím účelem navádění určité osoby ke spáchání trestného činu.¹⁹

Toto kritérium lze shrnout tak, že *„čím více bude v konkrétním verbálním jednání absentovat prvek adresnosti, vážnosti a bezprostřednosti, tím více se bude dané jednání blížit projevu“*²⁰.

1.1.4 Právo mlčet a vynucené projevy

Mezi formy projevu lze zařadit také mlčení či nečinnost, a to tam, kde je po dotyčném aktivní vyjádření jeho názoru vyžadováno, případně je k němu nucen. Povinnost ke sdělování určitých informací ovšem lze připustit, pokud je ospravedlněna důležitým veřejným zájmem. Větším zásahem do vnitřní sféry každého jedince je povinnost zastávat určitý názor, a to z důvodu, že není možné ovlivnit smýšlení jako takové. Vynucený projev tak vede k manifestaci názoru, se kterým jedinec nemusí být vnitřně ztotožněn.²¹

¹⁹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 42 s.

²⁰ Tamtéž, 54 s.

²¹ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 381–382 s.

1.1.5 Společenská hodnota jako kritérium pro omezení svobody projevu

Společenská hodnota konkrétního projevu je spíše hlediskem pro omezení svobody projevu než pro určení, zda jde nebo nejde o projev, který pod toto právo řadíme. Důvodem je subjektivnost, nepředvídatelnost a zneužitelnost tohoto kritéria. Právě tyto vlastnosti mohou vést nejen k vyřazení jednání, která pod svobodu projevu skutečně nespadají, ale i k podvědomému vyloučení takových jednání, která pod ústavní ochranu patří. Jak je již uvedeno, svoboda projevu zahrnuje právo vyjadřovat se nezávisle na významu pro společnost a chrání i projevy, které nemusí být všeobecně přijímány, a byť by bylo jednodušší je z režimu svobody projevu vyloučit, v úvahu připadá pouze jejich omezení v souladu se zákonem.²²

Výše uvedené je použitelné pro evropský mechanismus, který se vyznačuje tím, že v rámci úpravy svobody projevu předvídá a připouští výjimky. Naopak v USA žádná omezení svobody projevu na ústavní úrovni předpokládána nejsou, a proto jsou určité projevy z ochrany Prvním dodatkem vyloučeny pouhým konstatováním, že určitý projev není projevem spadajícím pod ústavní ochranu. Mezi nechráněné projevy mj. pro jejich „nízkou hodnotu“ se ve Spojených státech řadí: útočné či agresivní projevy, podněcování, nepravdivá tvrzení, obscenita, dětská pornografie, výhrůžky a částečně komerční projevy. Společným znakem nechráněných projevů je dle Nejvyššího soudu USA minimální přínos veřejné diskusi. Projevy nespadající pod První dodatek podléhají mírnému soudnímu přezkumu, jež je založen na testu racionality, zatímco projevy chráněné mohou být omezeny pouze za předpokladu, že obstojí v přezkumu přísnějším, který bude přiblížen níže.²³

Z uvedeného je zřejmé, že některé v USA nechráněné projevy nejsou projevem ani v právu kontinentálním, a ve zbytku nejde než nesouhlasit s Bartoněm, který uvádí, že na některé tam vyloučené projevy je „*potřeba v evropském kontextu režimem svobody nahlížet. Tedy jinými slovy je za projev v ústavním smyslu považovat, ovšem s tím, že bude možno tento typ projevu omezit*“²⁴.

1.2 Omezení svobody projevu

Jak již bylo výše řečeno, svoboda projevu nepatří, na rozdíl od práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, mezi práva absolutní, a tudíž je možné ji za určitých podmínek a okolností omezit.

²² BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 59 s.

²³ Tamtéž, 60–61 s.

²⁴ Tamtéž, 61 s.

1.2.1 Formy

Přestože smyslem všech forem restrikcí je redukovat šíření a sdělování určitých názorů, není omezení jako omezení.

Je třeba rozlišovat, kdy jde o omezení předběžné neboli preventivní, které znemožňuje již přístup do veřejné diskuse, a omezení následné, ke kterému je přistoupeno v reakci na porušení pravidel. Pod pojem preventivního omezení spadá jak cenzura²⁵, která je vnímána jako jedno z nejzávažnějších forem omezení, tak i další způsoby předběžných zásahů, kterými mohou být např. rozhodnutí soudu ukládající povinnost „něčeho se zdržet“²⁶, zabavení materiálu, který je určen ke zveřejnění či nutnost povolení k realizaci svobody projevu. Omezení méně závažné, tedy následné, se vyznačuje vyvozováním právní odpovědnosti projevujících se osob či osob, které sice autorem sdělení nejsou, ale nesou odpovědnost za jejich obsah.²⁷

Důležité je také odlišení obsahově neutrálních a obsahově zaměřených zásahů. Účelem omezení obsahově zaměřeného je omezit konkrétní poselství, které projev přináší, zatímco omezení obsahově neutrální spočívá v regulaci jiných aspektů při realizaci práva, např. doby, místa, způsobu realizace a projev je tedy omezován ve prospěch ochrany práv a hodnot, které s obsahem sdělení nesouvisí. Toto dělení je stěžejní pro ústavní přezkum omezení svobody projevu v USA.²⁸ „*Kritérium obsahové neutrality regulace projevu je v USA používáno jako jedno z klíčových kritérií při posouzení ústavnosti zásahu do svobody projevu*“²⁹. Toto je dáno tradičním vnímáním svobody projevu v USA, které se opírá o ideu „svobodného trhu myšlenek“³⁰, do kterého by mělo být zasahováno co nejméně a případná regulace by se měla „*vztahovat na všechny možné myšlenky stejnou měrou*“³¹. Nejvyšší soud USA vytyčil podmínky, které musí být splněny, aby šlo o ústavní obsahově neutrální regulaci. Tento standard přezkumu je označován jako „*intermediate scrutiny*“ čili střední stupeň přísnosti přezkumu. Obsahově zaměřené restrikce projevu podléhají přezkumu „*strict scrutiny*“³², tedy přísnému.

²⁵ Znamená státní kontrolu informací určených ke zveřejnění, zejména jde o dozor, dohled nad tiskem i jinými formami projevu. Viz: HŘEBEJK, Jiří. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné z: [Cenzura. Právní slovník – Beck-online](#).

²⁶ V ČR upraveno v §76 písm. e) zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 146–147 s.

²⁸ Tamtéž, 154 s.

²⁹ Tamtéž, 157 s.

³⁰ Tamtéž, 156 s.

³¹ Tamtéž, 157 s.

³² Oba pojmy tamtéž, 166, 175 s.

Teorie uvádí, že pokud soud přistoupí k přísnému přezkumu, je v podstatě jasné, že daná regulace bude posouzena jako protiústavní.³³

Obsahově zaměřená regulace může mít mj. podobu regulace názoru a tématu. První typ spočívá v omezení úhlu pohledu na konkrétní věc, nicméně právě možnost obhajovat svůj názor je jádrem ochrany svobody projevu, a proto je tato regulace vnímána jako „do očí bijící“ a v praxi se vyskytuje spíše výjimečně. Významné je např. rozhodnutí Nejvyššího soudu v Minnesotě ve věci *R.A.V. v. City of St. Paul*³⁴, ve kterém byla posuzována ústavnost zákazu umístit na veřejný nebo soukromý pozemek symbol, předmět či jakékoli označení, o kterém dotyčná osoba ví nebo z rozumných důvodů má vědět, že v ostatních budí hněv, obavy či odpor na základě rasy, barvy pleti, víry, náboženství nebo pohlaví. Navrhovatel byl pro porušení uvedeného zákazu odsouzen poté, co spálil kříž na pozemku černošské rodiny. Zákaz byl shledán protiústavním pro jeho úzkou formulaci a předpojatost, jelikož omezoval pouze některé názorově zaměřené agresivní projevy. Zatímco u regulace názoru můžeme říct, že „takové vyjádření se je nepřípustné“, regulace tématu je založena na tom, že se o dané věci zkrátka nemluví.

Je tedy zřejmé, že z hlediska závažnosti zásahu jsou regulace prostřednictvím obsahově neutrálních zásahů přijatelnější, neboť upravují pouze jakési mantinely, v rámci kterých se názory a informace vyměňují, zatímco obsahově zaměřená omezení přímo vylučují možnost s určitým názorem do těchto mantinelů vstoupit.

1.2.2 Podmínky

Výše uvedené rozlišení na obsahově neutrální a obsahově zaměřené zásahy není v evropském kontextu stěžejní, jelikož v našich končinách jsou obě formy regulací přípustné za předpokladu, že budou naplněna všechna hlediska ospravedlňující takový zásah. Např. čl. 17 odst. 4 Listiny vymezuje tyto podmínky tak, že:

1. *se tak děje zákonem,*
2. *jde o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro*
 - a. *ochranu práv a svobod druhých,*
 - b. *bezpečnost státu,*

³³ VOLOKH, E.: *The First Amendment and Related Statutes*, 2nd ed., Foundation Press, New York, 2005, s. 224. in: BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 175 s.

³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Minnesotě, *R.A.V. v. City of St. Paul* ze dne 22. června 1992, sp. zn. 90-7675, 380.

c. veřejnou bezpečnost,

d. ochranu veřejného zdraví a mravnosti.³⁵

Zjednodušeně řečeno, musí jít o opatření, které je stanoveno zákonem, sleduje legitimní cíl a je v demokratické společnosti nezbytné. Při pohledu na čl. 10 odst. 2 Úmluvy si nelze nevšimnout, že výčet legitimních cílů uvádí Úmluva v porovnání s Listinou obsáhleji. Na otázku, zda by bylo možné v České republice omezit svobodu projevu například v zájmu předcházení zločinnosti, což je důvod uvedený pouze v Úmluvě existuje jednoznačná odpověď. Možné by to bylo pouze za předpokladu, pokud se podaří tento legitimní cíl podřadit pod některý zájem Listinou uvedený, protože nelze svobodu projevu omezit aplikací Úmluvy více, než umožňuje Listina.³⁶

Ústavní soud ve svém nálezu uvedl, že „ústavně zaručené právo vyjadřovat své názory bez ohledu na případně možné omezení zákonem je již obsahově omezeno právy jiných“³⁷. Zkrátka jak se říká, svoboda jednoho začíná tam, kde končí svoboda druhého. To samozřejmě platí také pro svobodu projevu. Filip³⁸ rozlišuje:

- Pravý konflikt, při kterém dochází ke kolizi základních práv mezi sebou, přičemž žádné z nich nemá jednoznačnou přednost. Bude tedy záležet na uvážení soudu, jak se s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, k takovému střetu postaví. V každém případě však musí být soudní rozhodnutí proporcionální.
- Nepravý konflikt, jímž se rozumí vzájemné působení mezi (v našem případě) svobodou projevu a veřejným zájmem uvedeným v čl. 17 odst. 4 Listiny. Rozumí se tím, že ač zákony mohou svobodu projevu omezovat, je nutné je vykládat ve světle ústavního práva.³⁹

Bartoň⁴⁰ se ve své monografii zabývá střetem svobody projevu s:

- morálkou,
- rovností a důstojností,
- bezpečností a veřejným pořádkem,
- osobnostními právy,

³⁵ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. 1. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 45 s.

³⁶ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 395 s.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. července 1997, sp. zn. III ÚS 359/96.

³⁸ FILIP, J.: Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe. Časopis pro právní vědu a praxi č. 4/1998, s. 630 in: HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. 1. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 46 s.

³⁹ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. 1. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 46–47 s.

⁴⁰ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 87 s.

- pornografií a obscenitou,
- rouháním.

Herczeg⁴¹ mezi meze svobody projevu řadí:

- ochranu národní bezpečnosti,
- hanobení státu a jeho symbolů,
- ochranu osobnosti,
- extremismus,
- ochranu zdraví a mravnosti,
- soudní řízení.

Uvedené výčty nejsou úplné, jejich účelem je předestřít ty nejčastější a možná současně nejproblematictější střety svobody projevu a dalších práv a zájmů. Jelikož je tato práce obsahově zaměřena na svobodu projevu a politickou (hyper)korektnost, blíže rozeberu pouze limity, které se dle mého názoru uvedené problematiky dotýkají nejvíce.

Legitimní cíl v podobě ochrany mravnosti a morálky

Přestože je mravnost, někdy také morálka, v oblasti práva považována za důležitý veřejný zájem, jde o pojem spíše filozofický, a proto také poněkud stěží uchopitelný. Herczeg uvádí, že „*mravnost je kategorie morální, filosofická a sociologická, její pravidla nejsou nikde kodifikovaná. Určují se v podstatě společenským konsensem a jen částečně se překrývají s pravidly chování upravenými právním pořádkem*“⁴². Na fakt, že nejde o dokonalý průnik práva a morálky, upozorňuje rovněž Osina, který definuje morálku jako „*soubor morálních norem, které stanoví, jaké chování je považováno za dobré či špatné v rámci celé společnosti nebo sociální skupiny a kterými se lidé řídí z vnitřních pohnutek*“⁴³. Sféra působnosti morálky je tedy širší než v případě práva, které by z ní mělo vycházet, a tím i reflektovat hodnoty pro společnost nejdůležitější.

K omezování svobody projevu bývá v mnoha případech přistoupeno v důsledku snahy o vynucení určitých morálních pravidel, která obvykle spočívají v určité mravopověstnosti či slušnosti.⁴⁴ Vztah morálky a svobody projevu je, co se týče problematiky do něj spadající, poměrně široký. Zahrnuje kupříkladu otázky pornografie a obscenity, rouhačské projevy,

⁴¹ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. 1. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 3 s.

⁴² Tamtéž, 117 s.

⁴³ OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 206 s.

⁴⁴ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 188–189 s.

vyjadřování extrémních názorů a co je pro téma politické (hyper)korektnosti nejdůležitější, také projevy názorů nonkonformních. Specifikem omezování svobody ve prospěch tohoto legitimního cíle je skutečnost, že zde hlavní roli hraje subjektivní představa interpreta o obsahu pojmu mravnost, od níž se odvíjí právní argumentace ve prospěch, nebo naopak v neprospěch konkrétního omezení.

„ESLP v některých rozhodnutích spojuje ochranu legitimního cíle „ochrany mravnosti“ a „ochrany práv třetích osob“, ačkoli se svobodou projevu nekolidují přímo konkrétní individualizovaná subjektivní ústavní práva jednotlivců. Argument ochrany mravnosti tak pouze bývá podpořen tím, že za ochranou mravnosti fakticky stojí ochrana jedinců před možným pohoršením či citovanou újmou.“⁴⁵ Omezení jakékoli svobody pouze na základě neurčitého odkazu na ochranu morálky nesplňuje požadavek transparentnosti a předvídatelnosti. Argument ochrany morálky by měl obsahovat alespoň „v čem, proč a jak daný projev působí či může způsobit, byť jen psychickou či citovou újmu jiným subjektům, popř. může vést k budoucímu asociálnímu jednání“⁴⁶.

Při omezování určitého projevu pro jeho nemorálnost je nutné zvažovat, kdy bude tento projev působit újmu třetím osobám. Přílehlavé je vyjádření Harta, který tvrdí, že úzkost vyvolaná pouhou představou, že se někdo v soukromí prohřešuje proti morálce, „nemůže vyvolat újmu kromě několika málo neurotických a hypersenzitivních jedinců, kteří jsou doslova „nemocní“ při této představě“⁴⁷. Z uvedeného jednoznačně plyne, že je vyžadován prvek veřejnosti.⁴⁸ Takový veřejně neslušný projev je nepochybně způsobilý za určitých okolností ke způsobení citové či psychické újmy třetím osobám. Záleží totiž na tom, jaké mají osoby, které jsou s projevem konfrontovány, morální citění. Faktorem pro restrikce svobody projevu je proto snaha o nalezení „průměrného jedince“⁴⁹, aby standard morálky odpovídal „zlaté střední cestě“ a tudíž nebyl vyhnán do krajností. „Jinými slovy při stanovení určitého průměrného standardu morálky je nutno počítat s tím, že projevy splňující tento standard

⁴⁵ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 190 s.

⁴⁶ Tamtéž, 192 s.

⁴⁷ HART, H.L.A. *Law, Liberty, and Morality*. Stanford University Press, 1962, s. 47 in: BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 192 s.

⁴⁸ Např. v ČR je veřejné spáchání trestného činu upraveno v § 117 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Veřejným spácháním se myslí spáchání prostřednictvím médií nebo spáchání před nejméně třemi osobami současně přítomnými.

⁴⁹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 194 s.

*budou stále částí obyvatel vnímány jako projevy působící citovou či emoční újmu, zatímco jiná část by i volnější standard vnímala stále jako přípustný*⁵⁰.

Je nutné zabývat se také otázkou, zda je v konkrétním případě možnost se problematickému projevu vyhnout. Jedinec se může rozhodnout o tom, např. zda na násilný film půjde nebo nepůjde do kina, či zda si přečte erotický román nebo ne. Možné morální újme se tudíž může vyhnout a promítání filmu či vydávání knih nemusí být omezováno. Silnější zájem na omezení by byl dán, kdyby byly podobné výjevy ukázány na veřejném prostranství, jelikož šance se jim vyhnout není ani zdaleka tak velká. *„Mělo by tak platit, že čím více je možno se projevu vyhnout a nebýt s ním konfrontován, tím mírnější kritéria pro posouzení restrikcí z důvodu ochrany určitých „společenských standardů“, např. morálky, je možno nastavit a naopak.*⁵¹

Míra ochrany morálky ve spojitosti se svobodou projevu se tedy posuzuje s ohledem na to, v čem, jakým způsobem a nakolik může daný projev působit újmu osobám, které jsou s ním konfrontovány.

Legitimní cíl v podobě rovnosti a důstojnosti

S výrazy, jako je důstojnost, rovnost a s tím související diskriminace, se setkáváme v nejrůznějších právních předpisech s rozdílnou právní silou.

Ideál rovnosti je založen na myšlence, že každý z nás má stejnou morální hodnotu a zaslouží si stejnou úctu nezávisle na pohlaví, původu, rase, barvě pleti atd. Přestože *„rovnost všech lidských bytostí jako subjektů základních práv a svobod je obsahem v zásadě všech dokumentů chránících lidská práva*⁵², názor Knappa zní, že *„lidé jsou si totiž od přírody nerovni, rodí se nerovni*⁵³. Právní regulace tedy řeší tenzi mezi faktickým stavem a lidskoprávním požadavkem rovnosti a vymezuje oblasti, ve kterých je právo na rovné zacházení nezbytné a je tudíž zajištěno, prosazováno a vynucováno.⁵⁴ Rozlišujeme rovnost formální, kterou lze ztotožnit v první řadě s rovností před zákonem, která se vyznačuje právní regulací, platnou pro všechny bez výjimek, a rovnost materiální neboli faktickou, zohledňující

⁵⁰ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 194 s.

⁵¹ Tamtéž, 195 s.

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 6. června 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/04.

⁵³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, 21 s.

⁵⁴ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 172 s.

dopady právních pravidel na praxi. K dosažení faktické rovnosti napomáhá stát nejrůznějšími podpůrnými programy, které často zvýhodňují příslušníky menšin.

S otázkou rovnosti je úzce spjata ochrana lidské důstojnosti, která je chápána jako „*zákaz nakládání s člověkem jako s objektem, s pouhým nástrojem, prostředkem k dosažení nějakého cíle*“⁵⁵. Souvislost těchto problematik spočívá v tom, že „*se pojem rovnosti začal propojovat s určitým materiálním kritériem pro minimální standard zacházení*“⁵⁶, kterým může být právě hledisko lidské důstojnosti. Přestože bude s každým, kdo se octne v obdobné situaci, zacházeno obdobně, nemusí být naplněn požadavek rovnosti „*z důvodu, že bude zasazeno do určitého „nepodkročitelného“ standardu zacházení vymezeného lidskou důstojností*“⁵⁷. S ohledem na lidskou důstojnost se pod diskriminační zacházení řadí mj. rozmanité formy obtěžování. Dle §4 odst. 1 antidiskriminačního zákona se obtěžováním rozumí nežádoucí chování související s vymezenými důvody (např. rasa, etnické původ, pohlaví, sexuální orientace, zdravotní postižení a další), „*jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí nebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů*“⁵⁸.

K omezování svobody projevu ve vztahu k tomuto legitimnímu cíli je v Evropě a USA přistupováno odlišně. Zatímco například Ústavní soud uvádí, že „*právo na svobodu projevu je – formálně vzato – rovno právu na ochranu cti a důstojnosti, a proto je vždy nutné zkoumat míru porušení práva na ochranu osobnosti s ohledem na svobodu projevu*“⁵⁹, dle názoru Nejvyššího soudu USA je svoboda slova a tisku preferována.⁶⁰ Rovnost je kategorií relativní, a proto je možné argumentovat jak ve prospěch rovnosti v právu vyjadřovat svůj názor (včetně takového, který se negativně dotýká menšin, tak i rovnosti v důstojnosti, která bude projevu negativně se dotýkající lidské důstojnosti vylučovat. „*Jde tedy pouze o otázku, ve vztahu, ke kterým základním právům, popř. jiným aspektům osobnosti bude daná společnost princip rovnosti důsledněji uplatňovat.*“⁶¹

⁵⁵ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 220 s.

⁵⁶ Tamtéž, 184 s.

⁵⁷ Tamtéž, 184 s.

⁵⁸ Zákon č. 198/2009 Sb., zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 2010, sp. zn. II. ÚS 468/03.

⁶⁰ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 196–197 s.

⁶¹ Tamtéž, 198 s.

Nezbytnost omezení

Jak je výše uvedeno, pro restrikcii svobody projevu nestačí, když je omezení zákonné a sleduje legitimní cíl, ale musí být také v demokratické společnosti nezbytné.

ÚS naplnění tohoto posledního, avšak neméně důležitého kritéria posuzuje třístupňovým testem proporcionality⁶², během kterého hodnotí:

- jestli byl zvolený zásah vhodný (způsobit) k dosažení určitého legitimního cíle,
- jestli byl tento zásah k dosažení cíle potřebný (tzn. zda by stejný efekt neměl zásah šetrnější),
- jestli je příhodné upřednostnit dosažení tohoto účelu, před, v našem případě svobodou projevu.

Podstatou principu proporcionality je nalézt optimální vztah mezi ústavně chráněnými hodnotami, které se v dané situaci dostaly do kolize. Jaký bude výsledek testu proporcionality vždy záleží na skutkových okolnostech posuzovaných případů. *„Bude tak nezbytné zvažovat, čeho se předmětné zveřejněné sdělení týká (silná ochrana politických projevů, míra veřejného zájmu), kdo byl autorem sdělení (specifická role médií), o kom sdělení pojednává (rozlišení veřejně známých, resp. veřejně činných osob od osob soukromých), je nutno zohlednit prokazatelnost skutkových tvrzení a expresivitu hodnotových soudů, vzít v potaz další okolnosti projevu (zejména cíl, motiv, pečlivost při ověřování informací apod.). Důležitá bude též samotná forma a intenzita zásahu.“*⁶³

Nezbytnost omezení na základě skutkových okolností samozřejmě hodnotí rovněž ESLP, byť bez využití uvedeného třístupňového testu proporcionality.⁶⁴ ESLP ve své judikatuře uvádí, že *„test „nezbytnosti v demokratické společnosti“ vyžaduje, aby Soud ověřil, zda namítaný zásah odpovídá „naléhavé společenské potřebě“. Státy v tomto ohledu požívají určité míry posuzovací volnosti, zda taková společenská potřeba existuje. Ta je nicméně doprovázena evropským dohledem zahrnujícím jak samotné právní předpisy, tak rozhodnutí,*

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 277/13.

⁶³ BARTOŇ, Michal in: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwymjx>.

⁶⁴ KOSAŘ, David in: BOBEK, Michal a kol. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1012. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk5tlgy&toCID=nnptembrgjpwk5tlgy>.

kteřá je aplikují, včetně rozhodnutí nezávislých soudů. Soud je tedy oprávněn vynést konečné rozhodnutí, zda je „omezení“ slučitelné se svobodou projevu chráněnou čl. 10 Úmluvy.“⁶⁵

⁶⁵ Např. Rozsudek ESLP ze dne 9.2.2012, *Vejdeland a ostatní proti Švédsku*, č. 1813/07, rozsudek ESLP ze dne 17.12.2004, *Pederson a Baadsgaard proti Dánsku*, č. 49017/99.

2 Politická korektnost

Pro zabývání se touto tematikou je nejdříve nutné pojem vymežit a určit, co se pod označením „PC“⁶⁶, „politická korektnost“ či „politicky korektní“ skrývá. Když jsem se ve svém okolí zeptala, co si pod tímto pojmem dotyční představují, zněla většina reakcí podobně, a to: „Nepoužívat slovo černoš, ale Afroameričan“, „neříkat buzič, ale homosexuál“ či „místo postižený používat označení handicapovaný“. Přestože tyto odpovědi nejsou špatně, je třeba se podívat na téma PC hlouběji, nikoli pouze okrajově a bez kontextu.

Oxford Learner's Dictionaries⁶⁷ uvádí, že jde o záměrné vyhýbání se jazyku a chování, které může určité skupiny lidí urazit. Cambridge Dictionary⁶⁸ je o něco konkrétnější. Politickou korektnost rovněž definuje jako vyhýbání se jednání, které by mohlo být pro ostatní urážlivé, a navíc uvádí, že jde zejména o výrazy a činy týkající se pohlaví a rasy. Obsáhlé vysvětlení pojmu nabízí Hartmut Kraft: „*politická korektnost zahrnuje nejen jazykovou reglementaci, jako např. vyhýbání se rasistickým a sexistickým výrazům, jde i o postoj – o podporu multikulturalismu, o regulaci kvót i o diskusi ohledně stanovení kánonu povinné četby ve školách i na univerzitách. Ve středu zájmu leží boj proti předsudkům a diskriminaci, přičemž účinnou zbraní má být vytvoření „správného“ stanoviska. Zaznívá požadavek vyhýbat se výrazům, jež mají potenciál zraňovat. Proto je třeba se vystříhat všech výrazů a jednání, které diskriminují osoby na základě rasy, pohlaví, příslušnosti k určité sociální skupině, tělesného či duševního postižení a sexuální orientace.*“⁶⁹

Jelikož jde o záležitost neustále se vyvíjející, definice předkládají pouze určitý rámec představy o tom, v čem vlastně PC spočívá a čeho má být za pomoci politické korektnosti dosaženo. Mám za to, že uvedené definice spojují základní zásady a hodnoty, kterými jsou:

- PC usiluje o omezení diskriminace a o spravedlivé zacházení s každým jednotlivcem, bez ohledu na jeho rasu, původ, pohlaví, sexuální orientaci či tělesné nebo duševní postižení.
- Klade si za cíl přijetí a respekt všech skupin osob a jejich práv.

⁶⁶ Political correctness, v zahraničí označována také pod uvedenou zkratkou.

⁶⁷ *Political correctness* [online]. oxfordlearnersdictionaries.com, [cit. 4. února 2022]. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/political-correctness?q=Political+correctness>.

⁶⁸ *Political correctness* [online]. dictionary.cambridge.org, [cit. 4. února 2022]. Dostupné z: [POLITICAL CORRECTNESS | meaning in the Cambridge English Dictionary](https://dictionary.cambridge.org/entry/political-correctness).

⁶⁹ KRAFT, Hartmut. *TABU: Magie a sociální skutečnost*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2006, 18 s.

- Podporuje inkluzi a rovné příležitosti pro každého.
- Dbá na užívání takového jazyka, jež neodporuje zásadám výše uvedeným.

2.1 Předmět zájmu PC

Přestože výše uvedené definice předmět zájmu PC okrajově vymezují, pro pochopení důležitosti tohoto společenského fenoménu je nezbytné jednotlivé oblasti zájmu podrobněji rozebrat.

2.1.1 Boj proti předsudkům a stereotypům

Jelikož jsou tato slova se smyslem a s účelem politické korektnosti nezřídka spojována, a dle Kraftovy definice je právě tato oblast jejím hlavním zájmem, považuji za důležité přiblížit jejich význam. Předsudek je „*odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině*“⁷⁰. Zatímco z uvedeného je evidentní negativní náboj předsudků, „*stereotypy jsou navyklé vzorce chování, které opakujeme ve vztahu k lidem, věcem, událostem*“⁷¹, jsou neutrální a neobsahují hodnocení.

Přestože tyto mnohdy nepravdivé postoje mají nejčastěji původ v rasismu, nacionalismu či ve víře, jejich zdrojem může být jakákoli jiná charakteristika. „*S předsudky se ve vztahu k jiným skupinám musejí vyrovnávat příslušníci v podstatě všech sociálních skupin a kategorií; svou roli ve společnosti dosti obtížně obhajují „neužiteční“ vzdělanci, diskriminováni jsou – např. na pracovním trhu – starší a staří lidé, ženy atd.*“⁷²

Soudy, postoje a názory, předcházející vlastnímu úsudku o určité skutečnosti, mají původ „*v hodnotách kultury, jež nás obklopuje a ovlivňuje*“⁷³. Stejně tak zákony, předpisy či nařízení, ať už současné, nebo z dob dřívějších, v sobě skrývají sociálně psychologickou a politickou realitu dané doby, odvíjející se od tradic, života, hodnot a vizí společnosti. Domnívám se proto, že jisté předsudky a stereotypy, i přes vliv politické korektnosti, existují a budou existovat i nadále, protože lidé jsou zkrátka rozdílní – pochází z různých částí světa, kultur, mluví jinými

⁷⁰ KOSEK, Jan. *PRÁVO (N)A PŘEDSUDEK: Historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2011, 23 s.

⁷¹ Evropské strukturální a investiční fondy, OP Praha – pól růstu ČR. *Předsudky a stereotypy* [online]. vychovakrespektu.cz [cit. 23. března 2022]. Dostupné z:

http://www.vychovakrespektu.cz/export/sites/vychovakrespektu/sys/galerie-download/Tvari_v_tvar_historii_-_metodika_predsudky_a_sterotypy.pdf.

⁷² KOSEK, Jan. *Právo (N)A PŘEDSUDEK: Historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2011, 16 s.

⁷³ Tamtéž, 25 s.

jazyky a vyznávají rozličné hodnoty. Nicméně to, že „trpíme“ vůči některé skupině osob předsudkem, neznamena, že by konkrétnímu příslušníku oné skupiny nemělo být umožněno tento náš postoj, minimálně vůči němu, změnit. Jako hlavní problém tedy neshledávám samotnou existenci předsudků, ale nedostatečnou otevřenost k možné změně našich postojů ve vztahu k jednotlivcům, jejímž důsledkem je často diskriminační jednání. Příkladem může být nepřijetí ženy na pracovní pozici, „protože určitě půjde na rodičovskou“, nezaměstnání příslušníka romského etnika, jelikož „není zvyklý dělat“ či nepřijetí muže s homosexuální orientací do ragbyového týmu, „protože je zženštilý“.

2.1.2 Rasa, gender a odstranění nerovností

PC se již od svých počátků zaměřuje na potlačení rasismu a s ním související diskriminace, jelikož boj za rasovou rovnoprávnost byl jedním ze stěžejních fragmentů jejího vzniku. Vedle snahy o odstranění předsudků usiluje o respektování a ochranu kulturní rozmanitosti. Neopomenutelnou součástí PC je dále touha po odstranění genderových nerovností a neutuchající prosazování spravedlivých pracovních příležitostí, podmínek, a v neposlední řadě odměňování, a to vše bez ohledu na pohlaví.

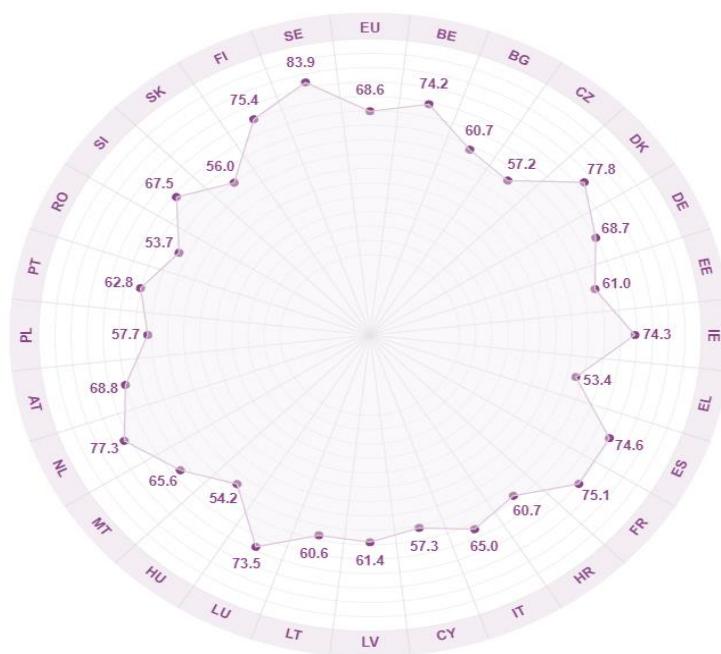
Boji proti rasismu se věnuje např. hnutí nesoucí název Black Lives Matter, které již zaujímá místo v povědomí širokého okruhu osob po celém světě, zejména, jak samotný název napovídá, z důvodu nespravedlivého zabíjení příslušníků tmavé pleti policíí.⁷⁴ Již v roce 2001 byly členské státy OSN vyzvány k vytvoření národních plánů k podpoře rozmanitosti, rovnosti a sociální spravedlnosti. Vypracováním a přijetím těchto plánů, jež jsou zaměřeny na činnosti orientované na dosažení reálných cílů, mají státy prokázat své odhodlání čelit překážkám a výzvám při odstraňování rasové diskriminace.⁷⁵ Ani EU nezůstává v prosazování rasové rovnoprávnosti pozadu a k posílení postavení osob s menšinovým rasovým či etnickým původem stanovila např. vlastní akční plán proti rasismu na období 2020–2025.⁷⁶

⁷⁴ GRANT, Tracy. *Subsequent protests: George Floyd, Ahmaud Arbery, and Breonna Taylor* [online]. britannica.com, [cit. 8. října 2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Black-Lives-Matter/Subsequent-protests-George-Floyd-Ahmaud-Arbery-and-Breonna-Taylor>.

⁷⁵ United Nations Human Rights Office. *National Action Plans against Racial Discrimination* [online]. Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2013. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Racism/NAPARD.pdf>.

⁷⁶ Evropská komise. *SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ: Unie rovnosti: Akční plán EU proti rasismu na období 2020-2025* [online]. Brusel: Evropská komise, 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52020DC0565>.

Co se genderové rovnosti týče, potvrzují důležitost a aktuálnost tématu Spojené státy, které přijaly první celostátní strategii pro rovnost, včetně rovnosti genderové, o kterou se zasadil prezident Biden spolu s viceprezidentkou Harris, a to zřízením Rady pro genderovou politiku.⁷⁷ Vyrovnání nejvýraznějších genderových nerovností je však významným tématem také v EU, což potvrzuje Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2022/2381 ze dne 23. listopadu 2022, jejímž cílem je, aby velké společnosti v EU zvýšily do července 2026 podíl žen v řídicích orgánech. Evropský institut pro genderovou rovnost každoročně zveřejňuje tzv. Index genderové rovnosti. Jde o číslo vyjadřující, jak si jednotlivé členské státy EU stojí v oblasti rovnosti pohlaví. Jak je v přiloženém grafu vidno, Česká republika na tom v této oblasti s číslem 57.2 zdaleka není nejlépe (dle údajů z roku 2022). Horšího výsledku dosáhlo pouze Slovensko, Maďarsko, Rumunsko a Řecko.⁷⁸ Doufám a věřím, že se implementace předmětné směrnice podaří a Česká republika bude žebříčkem spíše stoupat než klesat.

European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index 2022

Obrázek 1 – European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index 2022

⁷⁷ The White House Gender Policy Council. *NATIONAL STRATEGY ON GENDER EQUITY AND EQUALITY* [online]. Washington: The White House, 2021. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/10/National-Strategy-on-Gender-Equity-and-Equality.pdf>.

⁷⁸ Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE). *Gender Equality Index* [online]. eige.europa.eu, 2022 [cit. 8. října 2023]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/compare-countries/index/graph>.

2.1.3 Změna jazyka

Při každé sociální interakci je třeba vycházet z pravidel slušného chování a být si vědom toho, že slova mohou zraňovat. Vhodné je nepaušalizovat, protože skupina zahrnuje jednotlivce, a ti zkrátka nejsou stejní, a vyvarovat se používání slov „my“ a „oni“, jelikož taková vyjádření neznačí rovnost či začlenění, ale naopak segregaci.⁷⁹ To a mnohem více se skrývá za politicky korektním projevem.

Hnilica vnímá politickou korektnost jako „proskriptivní sociální normu“, která říká: „*Neříkej nic politicky nekorektního, nebo budeš osočen z rasismu, sexismu atp. a budeš za to, že jsi rasista, sexista atp. potrestán!*“⁸⁰. Otázkou však je, jak v danou chvíli vycítit, co je nebo není politicky korektní? Společnost se neustále vyvíjí a s ní také vnímání a citlivost na politickou (ne)korektnost, a proto může být v některých situacích složité posoudit, zda je daný projev korektní, nebo zda korektní není. Domnívám se, že by míra (ne)korektnosti měla být posuzována v konkrétním případě, místě a čase.

Mezi projevy, kterým je radno se ve jménu politické korektnosti v dnešní době vyvarovat, se řadí zejména⁸¹:

- Názvy minorit s negativní konotací⁸². Jde kupříkladu o „slovo N“⁸³, v nezkrácené verzi „nigger“⁸⁴.
- Některé projevy týkající se genderu.
- Takové projevy, kde je preferován mužský gramatický rod.
- Vyjádření předsudků a stereotypů.
- „*Uvádění pravdivých tvrzení, která spojují minoritu s nežádoucím chováním nebo rysem.*“⁸⁵

⁷⁹ *How to Be Politically Correct* [online]. wikihow.com, [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: <https://www.wikihow.com/Be-Politically-Correct>.

⁸⁰ HNILICA, Karel. *Stereotypy, normy a politická korektnost*. Československá psychologie [online]. 2019, roč. 63, č. 5, s. 595 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: https://www.pvpsps.cz/data/2020/07/19/10/hnilica_2019_sterotypy_politicka_korektnost.pdf.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Myšlenka navozená konkrétním slovem, přestože mnohdy není součástí významu takového slova. Dostupné např. z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/connotation>.

⁸³ KRAFT, Hartmut. *TABU: Magie a sociální skutečnost*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2006, 14 s.

⁸⁴ V současné době extrémně urážlivé označení osoby černé pleti, které se však až do poloviny 60. let používalo. Dostupné např. z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/nigger>.

⁸⁵ HNILICA, Karel. *Stereotypy, normy a politická korektnost*. Československá psychologie [online]. 2019, roč. 63, č. 5, s. 593 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: https://www.pvpsps.cz/data/2020/07/19/10/hnilica_2019_sterotypy_politicka_korektnost.pdf.

Byť se nepovažuji za člověka lhostejného k ostatním, i v tomto případě pro mě byla nekorektnost některých výrazů překvapivá.

2.2 Názorové spektrum

Přestože na výše popsaných myšlenkách a cílech politické korektnosti dle mého názoru nelze najít nic samo o sobě špatného, je PC jevem, který má své přívržence, ale také značné množství odpůrců a kritiků.

Jedním z názorů je, že politická korektnost je fenomén, který nespočívá v debatě založené na argumentu a jeho obhajobě. Zastánci tohoto názoru argumentují tím, že „*pole ovládlo mobilizování a moc určitých sociálních a etnických skupin*“⁹¹, které se staví do pozice oběti, a tím si získávají důvěryhodnost.

Z myšlenky mocnějších skupin vychází také Hnilica, který tvrdí, že se vždy najde určitá skupina lidí, např. homosexuálové, kterou příznivci progresivní levice označí za minoritu, jenž je utlačována skupinou s „vyšší prestiží“⁹², v tomto případě heterosexuály. Černoši jsou utlačováni bělochy. Ženy jsou utiskovány muži. Lze tedy shrnout, že za skupinu s nejvyšší prestiží a současně univerzální utiskovatele jsou považováni bílí heterosexuální muži. Projev však nebude politicky nekorektní, protože byl pronesen bílým heterosexuálem. Pro takové určení je třeba vycházet z „*koncepce majority, jež definuje kritéria, která hierarchii podle prestiže zavádějí*“⁹³. Tyto majority se však dělí podle určitých norem a hodnot, které jsou pro ně důležité, nikoli podle sexuální orientace, barvy pleti či pohlaví. Osoby konformní vůči těmto normám zasluhují odměnu ve formě úcty, prestiže a obdivu. Naopak lidé vyznávající hodnoty opačné by měli být potrestáni, nebo alespoň kritizováni. Toto platí i pro přívržence progresivní levice, kteří také „*umlčují, urážejí a trestají každého, kdo není konformní vůči jejich normám, a idealizují ty, kteří jsou*“⁹⁴. Tím, co definuje jednotlivé majority, jsou tedy odlišné politicko-morální ideologie. Každá z majorit považuje jí zavedené nerovnosti v prestiži za spravedlivé. „*V tomto smyslu je politická korektnost nástrojem progresivní levice – a to jak*

⁹¹ KRAFT, Hartmut. TABU: *Magie a sociální skutečnost*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2006, 19 s.

⁹² HNILICA, Karel. *Stereotypy, normy a politická korektnost*. Československá psychologie [online]. 2019, roč. 63, č. 5, s. 591-612 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: https://www.pvpsps.cz/data/2020/07/19/10/hnilica_2019_stereotypy_politicka_korektnost.pdf.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

*uvnitř jednotlivých majorit, tak i minorit. Je zaměřena proti přívržencům každé jiné politicko-morální ideologie. Ti, nikoli bílý heterosexuální muž, jsou politicky nekorektní.*⁹⁵

Anthony Browne, velký kritik PC, nepopírá její dřívější prospěšnost ve vztahu ke zlepšení přístupu společnosti vůči jejím zranitelnějším členům. Tvrdí ale, že jak „rozšířila a prohloubila svůj vliv, byla čím dál dogmatičtější a přestávala tolerovat jakýkoli nesouhlas, až nakonec úplně zradila liberalismus, z něhož původně vzešla“⁹⁶.

Kritice PC v souvislosti se svobodou projevu se již roku 1999 věnoval Weyrich: „řeknete-li dnes „něco špatně“, můžete mít právní problémy, politické problémy, můžete dokonce ztratit zaměstnání nebo vás vyloučí ze školy. Určitá témata jsou zakázána. U celé řady různých témat se k pravdě nesmíte ani přiblížit. Když to uděláte, označí vás okamžitě za „rasistu“, „homofoba“, „necitlivého“ nebo „plného předsudků“.“⁹⁷

Přestože bych mohla v citacích kritizujících PC pokračovat, ráda bych zmínila také názory z druhé strany onoho neviditelného spektra. Jakožto „obyčejnou služnost“ vnímá politickou korektnost např. aktivista Peszyński, dle kterého „ukazuje naši vyspělost a toleranci. Politická korektnost je totiž poněkud krkolomný a z angličtiny přebraný výraz, který neznamena nic jiného než veřejnou slušnost. Slušnost, kterou potřebujeme k tomu, abychom se mohli mezi sebou domluvit a k tomu, abychom si mezi sebou prokázali úctu. Slušnosti a úcty je třeba k demokratické diskuzi.“⁹⁸

Profesorka filozofie a spisovatelka, Maryann Ayim, je toho názoru, že „pokud PC znamená minimalizaci sexuálního a rasového obtěžování, odrazování od homofobního, rasistického a sexistického diskurzu v rámci vzdělávacího prostředí a omezování politiky, jež viktimizuje utlačované skupiny, pak je politická korektnost nejen správná, ale také morálně povinná.“⁹⁹

⁹⁵ HNILICA, Karel. *Stereotypy, normy a politická korektnost*. Československá psychologie [online]. 2019, roč. 63, č. 5, s. 591-612 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z:

https://www.pvsps.cz/data/2020/07/19/10/hnilica_2019_stereotypy_politicka_korektnost.pdf.

⁹⁶ BROWNE, Anthony. *Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2009, 26 s.

⁹⁷ WEYRICH, Paul. Otevřený dopis Free Congress Foundation, 16. února 1999. Washington Post o dopisu referoval 18. února 1999 v článku nazvaném „Key Conservative Surrenders in Culture War“. in: BROWNE, Anthony. *Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2009, 31 s.

⁹⁸ PESZYŃSKI, Tomáš. *Sláva politické korektnosti* [online]. idnes.cz, 27. listopadu 2016 [cit. 12. února 2022]. Dostupné z: <https://tomaspezynski.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=569765>.

⁹⁹ AYIM, Maryann. in: KAUFMAN, Scott Barry. *The personality of Political Correctness: The ide of political correctness is central to the culture wars of American politics* [online]. scientificamerican.com, 20. listopadu 2016 [cit. 14. října 2023]. Dostupné z: <https://blogs.scientificamerican.com/beautiful-minds/the-personality-of-political-correctness/>.

Sama PC vnímám jako důležitý společenský mechanismus, který motivuje každého z nás zamyslet se nad svým jednáním, postoji a názory, a jehož praktický dopad můžeme sledovat např. v podobě nebývalého zastoupení žen a lidí odlišné barvy pleti ve vysokých pracovních pozicích. Problémem je jeho bezbřehé uplatňování, jehož možné důsledky jsou předmětem mj. výše uvedené kritiky.

2.3 Hyperkorektnost

Hyperkorektností rozumíme nadměrnou snahu docílit absolutní PC, která se projevuje přehnanou aplikací pravidel politické korektnosti. Důsledkem může být neustálé vyhledávání nevhodného chování i slov, a to až do takové míry, kterou lze označit za nepraktickou a neúměrnou. Příkladem lze uvést obsazení herců tmavé pleti do rolí, které by bez tlaku na PC zřejmě neztvárnili¹⁰⁰, přejmenování detektivního románu Agathy Christi, jež už ve Francii nebude znám pod názvem *Deset malých černoušků*, ale jako „Bylo jich 10“¹⁰¹, či skutečnost, že NASA změnila označení některých vesmírných objektů, např. mlhovina NGC 2392 již nebude označována jako „mlhovina Eskymák“¹⁰². Právě retroaktivní působení PC nejen na umělecká díla či tradice, ale také pouhá vyjádření jednotlivců, která v době svého vzniku jakožto hanlivá, zesměšňující či odsuzující považována nebyla, považuji za jeden z projevů hyperkorektnosti.

Extrémní uplatňování pravidel PC s sebou přináší na jedné straně vyhýbání se potenciálně urážlivým výrazům a obavu vyjádřit kontroverzní názory, čímž neumožňuje otevřený dialog o mnohdy důležitých společenských otázkách. To je důvodem, proč někteří její kritici považují PC za cenzuru.¹⁰³ Na straně druhé nese nepříjemné následky pro ty, kteří se nevhodně zvolenému vyjádření nevyhnuli. Nejde jen o označení za rasistu, sexistu či jiné, ale jak Weyrich ve výše uvedeném tvrzení uvádí, důsledkem může být i ztráta zaměstnání nebo vyloučení ze školy. Mintz je názoru, že politická (hyper)korektnost stojí za myšlenkou „cancel culture“.¹⁰⁴

¹⁰⁰ PETRÁK, Milan. *Netflix a politická korektnost: Když černí herci hrají bílé aristokraty* [online]. reflex.cz, 8. ledna 2021 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/104797/netflix-a-politicka-korektnost-kdyz-cerni-herci-hrají-bile-aristokraty.html>.

¹⁰¹ *Francouzi přejmenovali Deset malých černoušků. Jenže nejsou jediní* [online]. agatha.cz, 12. září 2020 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <http://www.agatha.cz/francouzi-prejmenovali-deset-malych-cernousku-jenze-nejsou-jedini>.

¹⁰² TALBERT, Tricia. *NASA to Reexamine Nicknames for Cosmic Objects* [online]. nasa.gov, 5. srpna 2020 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.nasa.gov/solar-system/nasa-to-reexamine-nicknames-for-cosmic-objects/>.

¹⁰³ MINTZ, Steven. *Political Correctness is the Forerunner of the Cancel Culture* [online]. Ethicssage.com, 26. května 2021 [cit. 18. října 2023]. Dostupné z: <https://www.ethicssage.com/2021/05/political-correctness-is-the-forerunner-of-the-cancel-culture.html>.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Dle definice, kterou nabízí Cambridge Dictionary, je sousloví *cancel culture* označením pro „*způsob chování ve společnosti nebo skupině, zejména na sociálních sítích, kdy je běžné někoho zcela zavrhnout a přestat jej podporovat, protože řekl nebo udělal něco, co považujete za urážlivé*“¹⁰⁵. Podle slovníku Merriam-Webster jde o „*způsob vyjádření nesouhlasu a vyvíjení společenského tlaku*“¹⁰⁶, přičemž takové jednání spojuje zejména se snižováním podpory veřejně známých osobností, které se dopustily něčeho společensky nepřijatelného.

Domnívám se, že právě mnohdy tvrdé postihy mohou být kritériem odlišujícím politickou korektnost, která prosazuje společenské změny žádoucí a nenásilnou formou v podobě plánů a programů k zajištění rovnoprávnosti či jazykových příruček, a hyperkorektností. PC se snaží vést společnost k toleranci a respektu svého okolí postupně, neboť poskytuje prostor pro „sžítí se“ s novými společenskými pravidly a pro pochopení jejich smyslu a důležitosti. Extrémní uplatňování PC dle mého názoru tento prostor neposkytuje, a proto s sebou nese ono vyhýbání se i pouze potenciálně zraňujícím či urážlivým výrazům a názorům. Hyperkorektnost se snaží o změny okamžité a ti, kteří prosazovaná pravidla nereflektují, za to čelí nepříjemným následkům.

2.3.1 Příklady hyperkorektnosti

Na tomto místě bych ráda zmínila některé z příběhů veřejně známých i neznámých osob, které si svými nekorektními prohlášeními či jednáním vysloužily přinejmenším mediální pozornost.

Z příkladů je zřejmé, že ne každého společenský tlak na politicky korektní myšlení a vyjadřování od sdělení svých myšlenek odradí. Tito autoři vyjádření či vtipů, jež dle mého názoru většinou balancování na hraně korektnosti nezvládli, zpravidla čelí nejen kritice, ale mnohdy také zmíněnému zavržení stran svého okolí. Nicméně není neobvyklé, že k negativnímu hodnocení projevu i jeho původce přistoupí také další sankce, typicky právě v pracovní oblasti dotyčného.

V práci jsou uvedeny příklady jak z prostředí USA, tak ze západní a střední Evropy. Dle mého názoru je již z těchto pár vybraných ukázek patrné, že USA se vymyká nejen citlivostí na politicky nekorektní vyjádření, ale také intenzitou sankcí. Důvodem, proč se USA

¹⁰⁵ *Cancel culture* [online]. dictionary.cambridge.org, [cit. 18. října 2023]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture>.

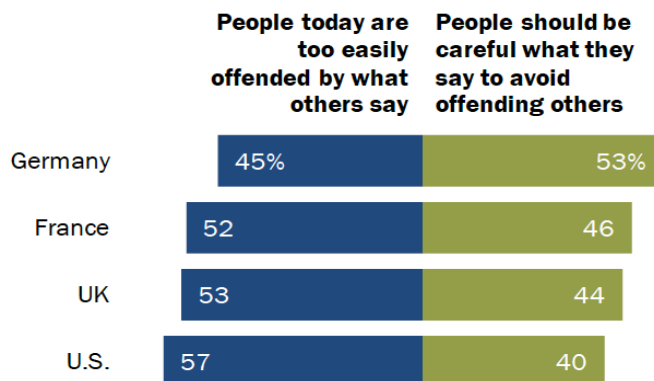
¹⁰⁶ *Cancel culture* [online]. Merriam-Webster.com [cit. 18. října 2023]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cancel%20culture>.

v prosazování PC odlišuje, je dle mého názoru větší kulturní rozmanitost, přičemž právě PC je nástrojem, jež má zmírnit možné „třecí plochy“ mezi jednotlivými skupinami obyvatel. Pew Research Center, nestranná instituce zabývající se studiem široké škály témat a průzkumy veřejného mínění, se věnovala rovněž otázce politické korektnosti a urážlivých projevů. Základní otázkou, položenou respondentům z Německa, Francie, ze Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a z USA bylo, zda se v dnešní době lidé uráží příliš snadno, nebo jestli je namíste dávat si „větší pozor na jazyk“, tedy dbát na to, aby naše vyjádření nevedla k urážce ostatních. Zajímavé je, že z průzkumu vyplývá, že si 6 z 10 Američanů myslí, že se lidé až moc snadno urazí tím, co ostatní říkají.¹⁰⁷ Z mého pohledu je tento výsledek důsledkem toho, že v USA už není sledován záměr odstranění předsudků či nahrazení slov jinými pouze za využití doporučení, kvót a manuálů, ale tyto cíle PC jsou vynucovány právě sankcemi nepřiměřenými problematickým vyjádřením. Lidé proto mají obavy z vyjádření svých názorů, což je motivuje k vyšší míře autocenzury. Avšak možným důsledkem je dle mého názoru nikoli větší tolerance, ale naopak vzrůstající zášť vůči skupinám osob, k jejichž ochraně má PC sloužit především. Naopak Evropa (zatím?) není (hyper)korektností natolik prostoupena, což dle mého názoru dokládá nejen názorová rozpolcenost respondentů, ale také níže uvedené příklady, které ukazují, že otázky týkající se rasismu i genderu zůstávají převážně v rovině diskuse.

¹⁰⁷ SILVER, Laura a spol. *Political correctness and offensive speech*. pewresearch.org, 5. května 2021 [cit. 12. června 2022]. Dostupné z: [Views of Political Correctness in U.S., UK, France and Germany | Pew Research Center](#).

Germans slightly favor being careful to avoid offense; in other publics, more say people are too easily offended

% who say ...

Note: Those who did not answer are not shown.

Source: Fall 2020 Global Attitudes Survey. Q12.

"Views About National Identity Becoming More Inclusive in U.S., Western Europe"

PEW RESEARCH CENTER

Obrázek 2 – Views of Political Correctness in U.S., UK, France and Germany | Pew Research Center.

Vtipy Kevina Harta

V období mezi červencem 2009 a lednem roku 2011 zveřejnil tento americký herec a komik na svém twitterovém účtu vtipy o příslušnících LGBTQ komunity, včetně vyjádření, jaká by pravděpodobně byla jeho reakce, kdyby byl jeho syn gay a on ho „přistihl“ při hře s panenkami. Svá, pro někoho vtipná, pro jiného možná nevhodná, vyjádření prezentoval také ve své stand-up show s názvem Seriously Funny. I přes to však v následujících letech nabýval na popularitě. K otázkám týkajícím LGBTQ příslušnosti se nevyjadřoval až do roku 2015, kdy byl během rozhovoru na dřívější vtipy tázán. Jeho tehdejší odpověď zněla, že už by takové fóry nedělal, jelikož dnešní doba je na takové věci citlivá. V roce 2018 na instagramovém profilu s radostí oznámil, že byl pozván na udílení Cen Akademie, Oscarů, jakožto moderátor. Tato informace se setkala s odporem, protože staré křivdy se jen tak nezapomínají a někteří lidé si dali tu práci, že předmětné vtipy vyhledali. Vadilo jim, že se za ně nikdy neomluvil, a tudíž by dle některých neměl mít možnost na Oscarech vystoupit. Akademie filmového umění na vlnu nesouhlasu reagovala ultimátem. Hart se měl buď za svá dřívější nevhodná vyjádření omluvit, nebo odstoupit od moderování. Přestože odstoupil, a tím by celá záležitost mohla být považována za vyřízenou, LGBTQ komunita se dočkala i veřejné omluvy. Situace se však zřejmě neuklidnila tak, jak si Hart pravděpodobně myslel, a omlouval se znovu téměř 10 let poté.

V lednu roku 2019 ve večerní show s názvem The Late Show with Stephen Colbert přirovnal celou situaci k loupání cibule v tom smyslu, že pod každou vrstvou je vrstva další, stejně jako za každou jeho omluvou je vyžadována omluva nová. „*I apologized, ‘Apologize again!’ I said I apologized before, ‘Apologize after that apology!’ It just keeps going.*“¹⁰⁸

Tweet Sarah Silverman

V souvislosti se zmíněným příběhem Kevina Harta byl znovuobjeven také twitterový příspěvek Sarah Silverman, americké herečky, komičky a zpěvačky. Přestože v době zveřejnění, tedy v roce 2010, velké ohlasy nevzbudil, po potrápení Harta a jeho následném vzdání se prestižní moderátorské příležitosti už ano. Části společnosti se totiž zdálo nespravedlivé, že Hart čelil následkům pro podobný projev, jaký kdysi zveřejnila i Silverman. Její tweet obsahoval slovo „faggot“. V překladu jde o vulgární označení osoby s homosexuální orientací. Pro Silverman to však žádné důsledky nemělo. Vznikly teorie o dvojích standardech, jelikož ona je příslušnicí bílé rasy, zatímco Kevin Hart zástupcem rasy černé. Roku 2018 proto čelila četným dotazům na svůj poměrně dávný příspěvek. Silverman rozrušené jedince ujistila, že se ze svých chyb poučila a nevdá jí za ně nést odpovědnost, sdělila, že s používáním výroků, jež lidem ubližují, skončila a je dostatečně kreativní, aby vymyslela něco jiného a zůstala zábavná.

Ke kauze se vyjádřil obhájce LGBTQ komunity a ženských práv, Greg Hogben, který vysvětlil, proč příspěvek Silverman na rozdíl od vtipů Harta homofobní nebyl. Na Twitteru napsal, že být je v poslední době obviňování z homofobie trendem, některá vyjádření příslušníky LGBTQ komunity neuráží, protože z nich necítí násilí ani zlé úmysly, jelikož ví, že lidé, o jejichž vyjádření jde, jsou spojenci této komunity. Právě tak tomu bylo u Sarah Silverman, která byla a je velkou zastánkyní manželství pro všechny.¹⁰⁹

Výzva DaBabyho

DaBaby, americký rapper a textař, se během svého živě vysílaného koncertu na festivalu Rolling Loud Miami vyjádřil homofobně, když vyzval publikum k rozsvícení baterek

¹⁰⁸ DAW, Stephan. *A Complete Timeline of Kevin Hart's Oscar-Hosting Controversy, From Tweets to Apologies* [online]. billboard.com, 13. ledna 2020 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Kevin Hart's Oscar Hosting Controversy: A Complete Timeline | Billboard – Billboard](#).

¹⁰⁹ QUINN, Dave. *Sarah Silverman Says She's 'Done' Using Gay Slurs in Her Comedy After Kevin Hart Controversy* [online]. people.com, 14. prosince 2018 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Sarah Silverman Says She's 'Done' Using Gay Slurs in Comedy | PEOPLE.com](#).

na telefonech. Na problémy „si zadělal“ tím, že výzva nebyla směřována k homosexuálům a osobám s nemocí HIV či jiným sexuálně přenosným onemocněním, kvůli čemuž dle DaBabyho za dva až tři týdny zemřou. Stejně jako v předchozích případech, tak i toto prohlášení vyvolalo negativní bouřlivou reakci, a to jak příslušníků LGBTQ komunity, tak i známých osobností, jako je Dua Lipa či Madonna. Nicméně ani reakce od kolegů DaBabyho, např. Boosie, Trouble a Tory Lanez na podporu rappera, na sebe nenechaly dlouho čekat. I přes rozporné reakce DaBaby zveřejnil již po dvou dnech na Twitteru první omluvu, další následovala na Instagramu. Rapper však i v omluvách pochybil, jelikož uvedl, že mu LGBTQ komunita neposkytla pomoc a nenabídla součinnost k odstranění jeho nevědomosti. Tím se podle některých názorů snažil vyhnout odpovědnosti za svá slova. Omluvy nestačily, rapperovi byla zrušena vystoupení na několika festivalech a módní značka Boohoo s ním ukončila spolupráci. Objevily se také myšlenky, které situaci paušalizovaly a poukazovaly na dlouhodobý vztah hip-hopové kultury ke komunitě LGBTQ, ve kterém nejsou pomluvy a projevy neúcty výjimkou.¹¹⁰

Komentáře Bethenny Frankel

Ani této americké televizní osobnosti, podnikatelce a spisovatelce se nepodařilo vyhnout kritice za své komentáře k problematice zájmen a genderové identity. Ve svém podcastu s názvem Just B. zahájila jednu z epizod kritikou výuky zájmen ve školách. Pronesla, že její jedenáctiletá dcera ani nevěděla, co znamená zájmeno „její“ a pokračovala příběhem o transgender dítěti mužského pohlaví, které se identifikuje jako dívka. Tato „osoba s penisem“ byla na letním táboře ubytována na pokoji s dalšími dívkami. V tomto viděla Frankel problém, jelikož ostatní mladé slečny viděly její penis a dodala, že kdyby měla transgender dítě ona, poslala by ho na tábor, kde budou i ostatní děti ve stejné situaci. Epizoda byla podrobena ostré kritice, vyjádření bylo označeno za transfobní, založené na nedostatku informací, a dle některých komentářů dokonce za nenávistný projev. Frankel na některé z komentářů reagovala slovy, že se nebojí diskusí a na Twitteru následně sdílela myšlenku „Does anyone else feel like social media has become a space for touchy feely sanctimonious

¹¹⁰ FURY, Rich. *DaBaby's HIV rant – and Twitter apology – highlight hip-hop's LGBTQ problem* [online]. nbcnews.com, 9. srpna 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [DaBaby's HIV rant — and Twitter apology — highlight hip-hop's LGBTQ problem \(nbcnews.com\)](https://www.nbcnews.com/entertainment/music/da-baby-hiv-rant-and-twitter-apology-highlight-hip-hop-s-lgbtq-problem-n1234567).

*preaching? What happened to people showing us what they ate for breakfast?*¹¹¹. Volně přeloženo, zazněla otázka, zda si ještě někdo myslí, že se média stala prostorem pro moralizování a urážení ostatních.

Profesor Bright Sheng a Othello

Americký skladatel, klavírista a dirigent čínského původu odstoupil z výuky kompozice na Michiganské univerzitě kvůli zděšení z údajného rasismu vyvolaného promítnutím filmu *Othello* z roku 1965, ve kterém má Laurence Olivier, ztvárňující ústřední postavu, načerněný obličej. K incidentu došlo během prvního semináře zaměřeného na Shakespearova díla. Již před koncem výuky byl zahlcen skupinový chat studentů a byla odeslána e-mailová stížnost, kterou obdrželo vedení univerzity. Studentka Olivia Cook reagovala slovy, že byla ohromena a šokována, že něco takového bylo ukázáno ve škole hlásající rozmanitost a podněcující chápání historie barevných lidí v USA, a překvapilo ji, že studenti nebyli předem varováni. Profesor se brzy po ukončení hodiny omluvil a uznal, že jeho volba filmu byla rasově necitlivá. S krátkým časovým odstupem sepsal také oficiální omluvu, ve které vyjádřil svoji chybu, když si neuvědomil, jak silně je americká kultura ovlivněna rasismem, a na důkaz toho, že není rasistou, vyjmenoval zástupce rozdílných ras, se kterými spolupracoval. Dle názoru některých studentů však nebyla omluva myšlena upřímně a domnívají se, že právě výčet některých osob naznačuje, že kariérních úspěchů dosáhli pouze díky profesorovi. Shengovy semináře převzal děkan fakulty David Gier, který stál na straně studentů a k celé záležitosti se vyjádřil tak, že pro studenty bylo zraňující a zneklidňující se na daný film dívat a že byl Shengův čin v rozporu s přesvědčením školy.¹¹²

Rozhodčí řízení s Taryn Camara

Další incident týkající se amerického školství. Taryn Camara, učitelka z Massachusetts, se mohla vrátit do práce poté, co byla v červenci roku 2020 propuštěna pro rasistický komentář, který zveřejnila na Facebooku během celonárodních nepokojů zapříčiněných smrtí George

¹¹¹ FRANKEL, Bethenny. in: SMITH, Ryan. *What Did Bethenny Frankel Say? Star Accused of Making Transphobic Comments* [online]. newswweek.com, 29. září 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [What Did Bethenny Frankel Say? Star Accused of Making Transphobic Comments \(newsweek.com\)](https://www.newsweek.com/what-did-bethenny-frankel-say-star-accused-making-transphobic-comments-1501111).

¹¹² DOUNG, Francesca. *Following blackface incident, Professor Bright Sheng takes step back from teaching SMTD composition course* [online]. michigandaily.com, 5. října 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Following blackface incident, Professor Bright Sheng takes step back from teaching SMTD composition course Professor steps back from School of Music, Theatre & Dance classes after blackface incident \(michigandaily.com\)](https://www.michigandaily.com/news/following-blackface-incident-professor-bright-sheng-takes-step-back-from-teaching-smtd-composition-course-professor-steps-back-from-school-of-music-theatre-dance-classes-after-blackface-incident/).

Floyda. Komentář zněl: „*There is one supreme race and gender and that is the white man — I also can't help but notice that race and gender were the ones leading most of the riots! Lastly if you look at the stats more black men have died from other black men than white men — so there lies two problems! But there are far more inequalities that will never change!*”¹¹³. Vyjádřila se tedy, že existuje jedna nejvyšší rasa a pohlaví, kterým je bílý muž. Poukázala na statistiky, které ukazují, že častěji, než zaviněním příslušníků bílé rasy umírají osoby černé pleti zaviněním jiných zástupců této rasy, a dokonce zmínila nemožnost změny. Jak tomu bývá, lidé si komentáře začali všimnout, sdílet ho, někteří dokonce kontaktovali školního inspektora. Camara byla vyhozena z práce za „chování nevhodné k učitelství“. Ve věci proběhlo rozhodčí řízení. Učitelčin obhájce se opíral o skutečnost, že před předmětným komentářem zveřejnila pět jiných, antirasistických komentářů, o špatné prošetření celé situace a vyjádřil také domněnku, že rasisté jsou lidé, kteří komentáři věřili. Dále podotkl, že šlo o sarkasmus a příspěvek byl vytržen z kontextu. Rozhodce se přiklonil na stranu Camary a nálezem uložil povinnost obnovení pracovního poměru do 14 dnů a povinnost zaplatit jí roční odměnu.¹¹⁴

Cesta Justine Sacco

PR¹¹⁵ ředitelka internetového gigantu InterActive Corp., dostala roku 2013 výpověď kvůli příspěvku zveřejněném na Twitteru, který uveřejnila krátce před její cestou do Jihoafrické republiky. Přestože v době jeho zveřejnění měla pouze 170 sledujících, během okamžiku obletěl svět. Tweet, který ji nechvalně proslavil, zněl: „*Going to Africa. Hope I don't get AIDS. Just kidding. I'm white!*”¹¹⁶. Po informaci o její cestě následoval „vtip“ o tom, že „je bílá“, a tudíž se nemusí bát HIV. Ještě v průběhu jejího letu vznikl #HasJustineLandedYet¹¹⁷. Stejně

¹¹³ TARYN, Camara. in: PAIVA, Ken. *Fall River teacher fired over social media comments awarded reinstatement with full back pay, lawsuit in the works*. fallriverreporter.com, 23. září 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Fall River teacher fired over social media comments awarded reinstatement with full back pay, lawsuit in the works – Fall River Reporter](#).

¹¹⁴ PAIVA, Ken. *Fall River teacher fired over social media comments awarded reinstatement with full back pay, lawsuit in the works*. fallriverreporter.com, 23. září 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Fall River teacher fired over social media comments awarded reinstatement with full back pay, lawsuit in the works – Fall River Reporter](#).

¹¹⁵ PR neboli public relations je dlouhodobé a záměrné úsilí vytvářet a podporovat kladný vztah mezi organizací a veřejností. Dostupné např. z: [Co vlastně znamená to PR? | MediaGuru](#).

¹¹⁶ SACCO, Justine. in: WAGNER, Kurt. *Justine Sacco, the PR exec who was fired from IAC for her tweets, has landed back at IAC's Match Group*. vox.com, 19. ledna 2018 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Justine Sacco, the PR exec who was fired from IAC for her tweets, has landed back at IAC's Match Group - Vox](#).

¹¹⁷ # (hashtag) je formou klíčového slova, která specifikuje obsah konkrétní fotky, videa či textu. Díky tomuto klíčovému slovu lze tento obsah jednoduše dohledat. Dostupné z: [Hashtag vs. zmínka: Co je to, na co si dát pozor a jak s nimi pracovat na Instagramu | Besteto](#).

rychle se tweet dostal i k jejímu nadřízenému. InterActive Corp. vydala prohlášení, ve kterém se od příspěvku Sacco distancovala a oznámila skončení jejího pracovního poměru. Vedle toho společnost uvedla, že doufá v odpuštění a v to, že incident nepovede k hromadnému odsouzení jednotlivce. Justine se za svůj necitlivý příspěvek omluvila, přestože jejím záměrem bylo pouze udělat si legraci z bubliny, ve které dle ní lidé žijící v Americe ohledně zemí třetího světa žijí. Upozornila na svoji naivitu a fakt, že si nemyslela, že společnost vezme její tweet takhle vážně.¹¹⁸

TERF J. K. Rowling

I autorka Harryho Pottera čelila obvinění transfobie, a to na základě komentáře sdíleného na Twitteru. Reagovala jím na článek uveřejněný na stránce Devex.com, který pojednával o „pocovidovém vytvoření rovnějšího světa pro lidi, kteří mají menstruaci“. Onen problematický tweet zněl: „*‘People who menstruate. ‘I’m sure there used to be a word for those people. Someone help me out. Wumben? Wimbund? Woomud?’*“¹¹⁹. Odezva přišla okamžitě. Uživatelé sociální sítě upozorňovali na nevhodnost vyjádření s ohledem na transgender muže a ženy a cisgender¹²⁰ ženy, které však z různých důvodů menstruaci nemají. Část kritiků rovněž vyjádřila po letech obdivu své zklamání a někteří i nově vzniklou nenávist k této spisovatelce. Na příspěvek Rowlingové reagovala mj. také nezisková organizace GLAAD věnující se právě problémům LGBTQ komunity se slovy: „*JK Rowling continues to align herself with an ideology which willfully distorts facts about gender identity and people who are trans. In 2020, there is no excuse for targeting trans people.*“ Na uvedené Rowling reagovala vyjádřením, že bytí respektuje právo každého trans člověka žít tak, jak mu nejvíce vyhovuje, její postoje jsou formovány tím, že je žena a nevěří, že je nenávistné to říct. Jelikož nejde o ojedinělou situaci, kdy byla kritizována za transfobní názory, bývá označována jako TERF (= trans-exclusionary

¹¹⁸ WAGNER, Kurt. *Justine Sacco, the PR exec who was fired from IAC for her tweets, has landed back at IAC’s Match Group.* vox.com, 19. ledna 2018 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Justine Sacco, the PR exec who was fired from IAC for her tweets, has landed back at IAC’s Match Group - Vox.](#)

¹¹⁹ ROWLLING, J.K.. in: MADANI, Doha. *J.K. Rowling accused of transphobia after mocking ‘people who menstruate’ headline* [online]. nbcnews.com, 7. června 2020 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [J.K. Rowling accused of transphobia after mocking ‘people who menstruate’ headline \(nbcnews.com\).](#)

¹²⁰ Označení osob, jejichž pohlaví a genderová identita jsou v souladu. Jde tedy o protiklad k označení transgender. Dostupné např. z: [Gender, transgender, cisgender – co to jsou zas za novoty? - PRAGUE PRIDE.](#)

radical feminist), tedy příslušníci tzv. trans exkluzivního radikálního feminismu, ideologie vyznačující se nepřátelským postojem k transgender osobám.¹²¹

„Muž je muž a žena je žena“

Britský premiér Rishi Sunak na konferenci konzervativní strany prohlásil, že je třeba nenechat se donutit věřit tomu, že lidé mohou být jakéhokoli pohlaví. „*Muž je muž a žena je žena, to je prostě zdravý rozum.*“¹²² Premiér se v rámci svého vystoupení rovněž zmínil o politických návrzích, jež by odstranily genderově inkluzivní jazyk či chránily existenci jednopohlavních nemocničních oddělení. Zatímco na konferenci byla tato jeho slova oceněna potleskem, mezi širší veřejností takový jednoznačný úspěch neměla. India Willoughby, britská televizní hlasatelka a transgender žena, označila prohlášení za pobuřující a vznesla myšlenku, že „*Nyní máme britskou vládu a premiéra, který řekl, že neuznává trans lidi... Pokud neuznáváte existenci nějaké skupiny lidí, pak je zřejmé, že tato skupina lidí nemá práva.*“¹²³ Na otázku, zda premiér svých výroků nelituje, měl Sunak jednoznačnou odpověď – ne, protože jde o zdravý rozum a biologický fakt.¹²⁴

Taneční hodiny učitelky Valerie

Na diskriminační, sexistické a ponižující vedení tanečního kurzu si stěžovali studenti prestižní francouzské univerzity – Sciences Po v Paříži. Na základě těchto stížností byla Valerie (jež požádala o identifikaci pouze křestním jménem) vyzvána, aby namísto označení „muži“ a „ženy“ používala jazyk genderově neutrální a tyto výrazy nahradila např. pojmy „vůdce“ a „následovník“. Valerie si však stála za svým názorem, že v tanci je role pro muže a ženu, „diktatuře“ se odmítla podrobit a své působení na univerzitě ukončila. Vyjádřila také obavu

¹²¹ MADANI, Doha. J.K. *Rowling accused of transphobia after mocking 'people who menstruate' headline* [online]. nbcnews.com, 7. června 2020 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [J.K. Rowling accused of transphobia after mocking 'people who menstruate' headline \(nbcnews.com\)](https://www.nbcnews.com/health/mental-health/rowling-accused-transphobia-after-mocking-people-who-menstruate-headline-n1234567).

¹²² SUNAK, Rishi. in: ANTHONY, Abigail. *British Prime Minister Rishi Sunak: 'A Man Is Man and a Woman Is a Woman'* [online]. nationalreview.com, 6. října 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.nationalreview.com/news/british-prime-minister-rishi-sunak-a-man-is-a-man-and-a-woman-is-a-woman/amp/?fbclid=IwAR3FZEwvnxU28AX3CLXycxpomMZh2jgkXiQexiJzcpr5fwSrWBrfVFiBall>.

¹²³ WILLOUGHBY, India. in: ANTHONY, Abigail. *British Prime Minister Rishi Sunak: 'A Man Is Man and a Woman Is a Woman'* [online]. nationalreview.com, 6. října 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.nationalreview.com/news/british-prime-minister-rishi-sunak-a-man-is-a-man-and-a-woman-is-a-woman/amp/?fbclid=IwAR3FZEwvnxU28AX3CLXycxpomMZh2jgkXiQexiJzcpr5fwSrWBrfVFiBall>.

¹²⁴ SUNAK, Rishi. in: ANTHONY, Abigail. *British Prime Minister Rishi Sunak: 'A Man Is Man and a Woman Is a Woman'* [online]. nationalreview.com, 6. října 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.nationalreview.com/news/british-prime-minister-rishi-sunak-a-man-is-a-man-and-a-woman-is-a-woman/amp/?fbclid=IwAR3FZEwvnxU28AX3CLXycxpomMZh2jgkXiQexiJzcpr5fwSrWBrfVFiBall>.

z toho, kam politická korektnost v této podobě povede, a to položením otázky, zda bude následovat Labutí jezero s chlupatou labutí. Univerzita se od „lží a politické manipulace“ Valerie distancovala a vyjádřila odhodlání bojovat proti všem formám diskriminace.¹²⁵

Omluva za obrázek duhy

Nezamýšlené pozornosti se vystavila slovenská soukromá mateřská školka, která zveřejnila na svoji facebookovou stránku obrázek vztahující se k dětskému představení o putování vodní kapky a o tom, že po dešti a východu slunce se objeví duha. Právě duha se ukázala být problematickým motivem. Nejde totiž pouze o přírodní jev, ale také o symbol LGBTQ+ komunity. Školka na negativní hodnocení obrázku reagovala, obrázek odstranila a zveřejnila příspěvek, v němž se veřejně za zobrazený symbol omlouvá s tím, že „zámerom nebolo poukázat sympatie voči LGBT komunitě“¹²⁶. Ani s tímto krokem školky pochopitelně nebyli spokojeni všichni. Na tuto zvláštní omluvu reagovala mj. Lucia Plaváková, místopředsedkyně politického hnutí s názvem Progresívne Slovensko slovy: „Na toto od včera pozerám a ťažko sa mi hľadajú slová. V detskom predstavení sa objaví dúha, nejakí rodičia sa sťažujú a škôlka sa ospravedlní! Trúfnem si tipnúť, že bojovníci proti dúhe budú zároveň aj bojovníkmi za slobodu prejavu a ľudia, ktorí vykrikujú ako je tradičná rodina ohrozená. Ono realita je taká, že im o žiadnu slobodu prejavu nejde. Im ide iba o slobodu šíriť homofóbiu a transfóbiu. Vymazať dúhu. To sa im nepodarí“¹²⁷. Pěkně dle mého názoru reagovala Ľubica Bezáková, která školku vyzvala, aby neustupovala hulvátům a netolerantním lidem a upozornila na to, že při výchově dětí je naopak vhodné projevovat sympatie slabším.¹²⁸

¹²⁵ COLTON, Emma. *French dance teacher ousted from elite university after given ultimatum on using 'men-women' terminology* [online]. foxnews.com, 11. prosince 2022 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://www.foxnews.com/world/french-dance-teacher-ousted-elite-university-given-ultimatum-using-men-women-terminology>.

¹²⁶ Facebookový příspěvek školky [online]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10159042155615202&set=a.10150226034050202&type=3&ref=embed_post.

¹²⁷ PLAVÁKOVÁ, Lucia. in: Facebookový příspěvek školky [online]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10159042155615202&set=a.10150226034050202&type=3&ref=embed_post.

¹²⁸ *Súkromná materská škôlka Slniečko z Popradu sa zviditeľnila na celom Slovensku absurdným ospravedlnením za nevinný obrázok* [online]. omediach.com, 25. května 2021 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://www.omeiach.com/blog/20949-skolka-z-popradu-sa-zviditelnila-absurdnym-ospravedlnenim-za-duhu>.

Nebinární avokádo Victoriaivandottir

To, že ani ve střední Evropě nejsou politicky nekorektní vtipy vtipné pro každého, ukázal twitterový příspěvek členky TOPtýmu, jejíž uživatelské jméno je Victoriaivandottir, který zněl: „Dobře, dám teda prostor genderovému šilenství. Má nová identita bude nebinární avokádo. Těší mne.“ Dle mnohých, včetně předsedkyně Mladého Pirátstva, Georgie Hejdukové, šlo o vyjádření naprosto nevhodné. Hejduková reagovala otázkou na TOPtým, jestli jsou u nich tyto věci normální, jestli zda jde o nějaký exces a upozornila, že takové věci by neměly být zveřejňovány. Rozporuplné reakce autorce příspěvku neunikly, a přestože se nechala slyšet, že se zkrátka nedá zavděčit všem, po úvaze se rozhodla pro omluvu: „Upřímně se omlouvám všem, kterých se tenhle tweet dotkl. Nebylo to mým úmyslem. Rozhodně nikoho nediskriminuji, ale zkrátka mám na otázku genderu jináčí pohled. Tímhle bych to chtěla uzavřít.“¹²⁹

Vtip Štěpána Kozuba

Český komik, který se svým stand-up vystoupením pod názvem Bez urážky! hned dvakrát vyprodal O2 arénu, byl kritizován pro tento vtip: „Jede takhle po druhé světové válce autobus plný Romů, jedou se podívat do těch ghett, co se tam dělo, aby se to v životě neopakovalo. (...) A průvodčí zaťuká na vrátnici a říká: ‚Prosím vás, já tady mám autobus plný cikánů.‘ A vrátný mu říká: ‚My už to tady neděláme.‘“¹³⁰ Následně dodal, že „Dneska řekneš fór a jdeš sedět.“¹³¹ Poté upozornil přítomné, že to, že se zasmáli, znamená, že s tím souhlasí, a tak se tomuto možnému postihu vystavují všichni. „Připravte se na více než hodinovou show nabitou nekorektním humorem, vtipy černými jako samo srdce Ostravy a historkami, u kterých se budete červenat až za ušima.“¹³² Takto zní popis vystoupení. Záznam show byl sdílen na sociálních sítích, a i přes varování o nekorektnosti se ohledně vtipu strhla vlna kritiky. „Odpor k takovému cynismu“¹³³ projevil ředitel Židovského muzea v Praze a dodal,

¹²⁹ VANDA, Vojtěch. „Jsem nebinární avokádo.“ *Mladé Pirátstvo a mládežníci TOP 09 se do sebe pustili kvůli genderu* [online]. refresher.cz, 4. května 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: „[Jsem nebinární avokádo.](https://refresher.cz/128557-Mladé-Pirátstvo-a-mládežníci-TOP-09-se-do-sebe-pustili-kvůli-genderu/)“ [Mladé Pirátstvo a mládežníci TOP 09 se do sebe pustili kvůli genderu | REFRESHER.cz.](https://refresher.cz/128557-Mladé-Pirátstvo-a-mládežníci-TOP-09-se-do-sebe-pustili-kvůli-genderu/)

¹³⁰ KOZUB, Štěpán. In: HOBZOVÁ, Ilona. *Štěpán Kozub si během vystoupení dělal legraci z romské genocidy* [online]. refresher.cz, 6. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: [https://refresher.cz/128557-Stepan-Kozub-si-behem-vystoupeni-delal-legraci-z-romske-genocidy.](https://refresher.cz/128557-Stepan-Kozub-si-behem-vystoupeni-delal-legraci-z-romske-genocidy/)

¹³¹ Tamtéž.

¹³² KOZUB, Štěpán. *STAND UP: KOZUB: BEZ URÁŽKY!* [online]. kozubbezurazky.cz, [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: [https://kozubbezurazky.cz/.](https://kozubbezurazky.cz/)

¹³³ PAVLÁT, Leo. *Prohlášení Židovského muzea v Praze k vystoupení Štěpána Kozuba v O2 aréně* [online]. facebook.com, 9. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/profile/100063628096868/search/?q=Kozub.>

že znevážení umučených následované smíchem publika je „*dokladem mravní pokleslosti obecnějšího dosahu*“¹³⁴. Federace židovských obcí v ČR Kozuba pozvala na prohlídku některého z památníků s tím, že bude „*mít možnost pochopit, proč jsou některé vtipy za hranou*“¹³⁵, a např. Patrik Banga je názoru, že „*podobný věci je potřeba komentovat. A nahlas. A ideálně organizovaně. Až totiž dospějeme jako společnost k tomu, že rasismus jako prostředek k zábavě je už dávno (doufám!) přežitá věc, nikdo na podobný akce do O2 arény chodit nebude. Zatím rasismus legitimizují právě ti lidé, kteří jej cíleně používají jako prostředek. Jsem si ale zcela jistý tím, že kdyby se po podobném „vtipu“ půlka lidí sebrala a odešla, už by podobný „vtip“ pan Kozub nikdy neřekl, protože bez publika by prostě neměl co žrát.*“¹³⁶ Tento případ se od ostatních uvedených liší zejména v přístupu Kozuba, který sdělil ČTK, že se k reakcím vyjadřovat nebude.¹³⁷

Reklama na ilegální migraci?

Roku 2017 vyvolal v České republice pozdvižení leták obchodního řetězce Lidl – ne kvůli cenám či nabízenému zboží, ale z důvodu, že modelem byl muž černé pleti. Na reklamu bylo v četných případech reagováno nejen hrozbou odlivu zákazníků, ale také domněnkami a obavami, že jde o propagaci nelegální imigrace. Proti těmto a obdobným výhradám se Lidl vymezil: „*V našich letácích věnujeme veškeré úsilí propagaci našeho zboží a jakoukoli rasovou manipulaci či upřednostňování naprosto odmítáme. Vzhledem ke skutečnosti, že Česká republika je součástí Evropy, ve které žijí lidé různých národností i různé barvy pleti, považujeme modelky a modely v našich reklamních letácích za naprosto v pořádku.*“¹³⁸

¹³⁴ PAVLÁT, Leo. *Prohlášení Židovského muzea v Praze k vystoupení Štěpána Kozuba v O2 aréně* [online]. facebook.com, 9. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/profile/100063628096868/search/?q=Kozub>.

¹³⁵ PAPOUŠEK, Petr. *Výzva k navštívení některého z památníků* [online]. facebook.com, 10. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=540516484773064&set=a.461232759368104>.

¹³⁶ BANGA, Patrik. *Některým lidem se chce ze Štěpána Kozuba zvracet aneb Retardovaný humor pro retardované publikum z Retardlandu* [online]. romea.cz, 5. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: https://romea.cz/cz/komentare/nekterym-lidem-se-chce-ze-stepana-kozuba-zvracet-aneb-retardovany-humor-pro-retardovane-publikum-z-retardlandu#google_vignette.

¹³⁷ RUDINSKÁ SUPÍKOVÁ, Bronislava. *Hanobil oběti holokaustu? Kozub čelí kritice za vystoupení v O2 aréně* [online]. denik.cz, 9. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/divadlo/dalsi-osobnost-ostavska-celi-kritice-po-bardovi-nohavicovi-i-bavic-kozub-202301.html>.

¹³⁸ Vyjádření řetězce LIDL. in: KODRLOVÁ ZELENKOVÁ, Zuzana. *Reklama na ilegální migraci? Černocho v letáku Lidlu vyvolal pozdvižení* [online]. denik.cz, 4. ledna 2017 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/muz-cerne-pleti-na-strankach-letaku-vyvolal-pozdvizeni-20170104.html.

Než stihla kauza s letákem v Česku utichnout, objevila se diskuse na obdobný případ také na Slovensku. Slovenská firma vyrábějící sportovní oblečení, Nebbia, taktéž do reklamy obsadila muže tmavé pleti a rovněž byla částí slovenské společnosti za tento krok kritizována. I v tomto případě si vedení společnosti za svým rozhodnutím stálo a na negativní poznámky reagovalo dle internetových zdrojů např. takto: „Člověk, který je na naší fotce, je náš dobrý přítel Dennis. Je to Evropan, tak jako ty. Má vysokoškolské vzdělání, postavu, jakou ty nikdy mít nebudeš, doma má krásnou ženu (je bílá a je blond). Dennisova fantastická postava a sportovní výsledky byly důvodem, že jsme ho vybrali do našeho týmu.“¹³⁹ To, že si společnost za svými hodnotami stojí, ukázala také informací adresovanou s reklamou nespokojeným zákazníkům. „Vrátíme vám peníze v plné výši vašeho nákupu, přičemž je nám jedno, zda máte tričko rok, nebo deset let. Nechceme, aby naše oblečení nosili lidé, kteří v sobě mají rasovou nenávisť.“¹⁴⁰ Lidé, kteří chtěli této možnosti využít se však museli přihlásit přes, pro tuto příležitost vytvořenou, e-mailovou adresu: somrasista@nebbia.sk.¹⁴¹

Blackface počesku

Negativnímu hodnocení v souvislosti s televizní show známou pod názvem „Tvoje tvář má známý hlas“ byli vystaveni někteří účinkující, např. Martin Dejdar, pro své vystoupení v převleku za zpěváka The Weeknda, či Petr Rychlý, který ztvárnil Louise Armstronga. Tato dvě představení spojuje to, že čeští herci vystoupili s tmavě zabarvenými obličejí, aby byli původnímu pěvci co nejpodobnější. Pro někoho neškodná zábava, pro jiného urážka nejen představovaných interpretů, ale i celé afroamerické kultury.¹⁴² Produkce pořadu na nežádoucí ohlasy zareagovala a následujícím účinkujícím, byť ztvárňujícím celebrity odlišné barvy pleti, již obličej nebarví. Např. Eva Salvatore Burešová, která byla součástí tohoto pořadu, je zastávkyní prvního z uvedených názorů a za zesměšňující naopak považuje tyto „kompletní

¹³⁹ Vedení firmy Nebbia. in: MICHL, Petr. *Reklama s černochem vyvolala pozdvižení i na Slovensku. Firma vrací peníze rasistům* [online]. focus-age.cz, 9. února 2017 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: https://www.focus-age.cz/m-journal/aktuality/reklama-s-cernochem-vyvolala-pozdvizeni-i-na-slovensku--firma-vraci-penize-rasistum_s288x12688.html.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² HAVLÍK, Antonín. *Martin Dejdar jako The Weeknd nebo Petr Rychlý Armstrongem. Proč je blackface a používání slova „ni**a“ absolutně nevhodné?* [online]. refresher.cz, 30. září 2019 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://refresher.cz/69762-Martin-Dejdar-jako-The-Weeknd-nebo-Petr-Rychly-Armstrongem-Proc-je-blackface-a-pouzivani-slova-nia-absolutne-nevhodne>.

proměny“ nedělat, kdy jejich smyslem nemá být zesměšnění, ale naopak vzdát hold.¹⁴³ Otázku, proč mají některé osoby potřebu se tímto způsobem vyjadřovat, si položila Johanna Nejedlová, jež si na ni vzápětí odpovídá slovy: „Jednoduše proto, že tito lidé mluví o věcech, o kterých nevědí zhola nic. Ve škole se o rasismu a historii útlaku černého obyvatelstva a dalších menšin jako většina z nás nic neučili. Současným změnám v zažitých pořádcích tak nerozumí.“¹⁴⁴

Poněkud kontroverzním se stalo, v důsledku na internetu zveřejněné petice, také tříkrálové koledování, konkrétně barvení tváře, aby bylo zřejmé, který z koledníků představuje Baltazara. Charita České republiky byla vyzvána k upuštění od tohoto začerňování, s odůvodněním, že jde o „praktiku, která je hluboce nerespektující, zraňující a ponižující pro obyvatele Česka jiné než bílé barvy pleti. V západních zemích se již od této „masky“ upouští a věřím, že pokud chce Česká republika patřit na západ, přestane se objevovat i v našich ulicích.“¹⁴⁵ Charita ČR se kritice postavila, upozornila, že jde o tradici vycházející ze středověké představy o v té době známých kontinentech, jimiž byly Asie, Evropa a Afrika, jejíž zástupcem je právě Baltazar. Stejně jako Kašpar a Melichar je i Baltazar váženou panovnickou postavou, jenž má v příběhu své opodstatnění.¹⁴⁶ Zbigniew Jan Czendlik, římskokatolický kněz, se nechal slyšet, že pro něj osobně jsou tradice silnější než zákon: „Zákony se mohou měnit, ale tradice ne. Nemůžeme něco měnit, jenom protože se nám to nelíbí.“¹⁴⁷ Vyjádřil tak postoj, že Ježíš se narodil pro každého bez výjimky, což má mj. reprezentovat i Baltazar, jehož vynechání by znamenalo diskriminaci celého afrického kontinentu.¹⁴⁸

¹⁴³ YouTube video na kanálu „U Kulatého stolu“ s názvem „Eva Burešová: Focení pro Playboy mě bavilo, teď bych chtěla do Stardance. Kvóty na Oscarech nechápu [online]. youtube.com, [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NL4UGEsB5gY>.

¹⁴⁴ NEJEDLOVÁ, Johanna. *České celebrity o blackface a útlaku bělochů. Zkusme nejdřív pochopit historii utlačovaných* [online]. wave.rozhlas.cz, 2. prosince 2020 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ceske-celebrity-o-blackface-a-utlaku-belochu-zkusme-nejdriv-pochopit-historii-8374481>.

¹⁴⁵ NAVRÁTIL ŠIMONOVÁ, Tereza. In: VAŇOUS, Petr. *Petice proti černému tříkrálovému koledníkovi. Do Česka vtrhl fenomén blackface* [online]. denik.cz, 12. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/blackface-tri-kralove-kolednici-baltazar-petice.html.

¹⁴⁶ VAŇOUS, Petr. *Petice proti černému tříkrálovému koledníkovi. Do Česka vtrhl fenomén blackface* [online]. denik.cz, 12. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/blackface-tri-kralove-kolednici-baltazar-petice.html.

¹⁴⁷ CZENDLIK, Zbigniew. In: KRÁSENSKÁ, Daniela. *Spor o „černého“ mezi koledníky. Je to lidový zvyk, odráží Charita kritiku* [online]. seznamzpravy.cz, 10. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-spor-o-cerneho-mezí-koledniky-je-to-lidovy-zvyk-haji-se-charita-222952>.

¹⁴⁸ Tamtéž.

Vlastní shrnutí příkladů

Prostor je příkladům věnován zejména z důvodu, že přinášejí do práce konkrétní kontext a ukazují, že (hyper)korektnost není pouze teoretickým konceptem, ilustrují různorodost názorů a postojů ve společnosti. Na příklady tudíž nelze pohlížet izolovaně, ale naopak je třeba je vnímat jako události reflektující společenské trendy a dynamiku. Ukazují, že se společnost stále více sklání k normám politické korektnosti a stává se náchylnější k odsuzování odlišných názorů.

Mám za to, že právě praktické příklady umožňují čtenáři se snáze přiblížit tématu. Vedou k zamyšlení nejen o tom, zda byla uvedená vyjádření skutečně natolik problematická, ale také o adekvátnosti následných reakcí, a tím mohou čtenáře podnítit k reflektování vlastních postojů a hodnot. Jelikož se řada případů odehrála na sociálních sítích, příklady demonstrují také to, jak média, sociální sítě a veřejnost mohou ovlivnit osudy jednotlivců a formovat společenské normy.

3 Vliv PC na svobodu projevu

Důležitosti ochrany svobody projevu je sice věnován samotný začátek této práce, přesto je i zde třeba připomenout, že je tato ochrana poskytována nejen vyjádřením kladně přijímaným, ale také názorům kontroverzním a šokujícím. Nicméně „*svoboda slova má být široká, ale řeka nesmí být mořem. V řece bez hranic se lze snadno utopit*“¹⁴⁹. Je proto nutné hledat rovnováhu mezi tímto základním právem a politickou korektností. Vyvážení těchto dvou hodnot však není snadné. Je nepochybně nezbytné brát v úvahu možný dopad slov na ostatní, volit je s respektem, snažit se o vyvarování se diskriminaci či zranění citů a mít na paměti, že svoboda projevu s sebou přináší odpovědnost.

Je třeba zamýšlet se rovněž nad tím, že „všeho moc škodí“. Jak je výše zmíněno, bezmeznou snahu o prosazování pravidel PC lze považovat za pomyslné síto rozdělující to, co do diskuse vstoupí, od témat a názorů, které není radno rozebírat, přestože jde mnohdy o záležitosti, které by vysloveny být měly. Příkladem může být normalizace obezity pramenící z trendu sebelásky¹⁵⁰ či otázka sebereflexe a citlivosti na kritiku¹⁵¹.

3.1.1 Cenzura?

Jak je zmíněno výše, závažným a LZSP zakázaným předběžným způsobem omezení svobody projevu je cenzura, jejímž „*jádrem je předběžné znemožnění zveřejnění určitého projevu*“¹⁵². Cenzurou ve smyslu LZPS chápeme předběžnou kontrolu obsahu ze strany úřadů (exekutivy). Adresátem zákazu tedy nejsou soukromé osoby, ale veřejná moc.¹⁵³ „*Ústavní příkaz nepřipustit cenzuru znamená povinnost státu zdržet se jakýchkoli zásahů cenzurní povahy. Tedy zdržet se takových činů zejména na základě politického, morálního, náboženského, světonázorového, odborného nebo jiného uvážení „nevhodnosti“, „nepotřebnosti“ nebo (i odborné či politické) „nesprávnosti“ obsahu kýmkoli šířeného online*

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. října 2022, sp. zn. II. ÚS 2120/21.

¹⁵⁰ *Normalizace obezity jako nový trend?*. institutmodernivyzy.cz, 27. července 2021 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://www.institutmodernivyzy.cz/normalizace-obezity/>.

¹⁵¹ MIKULECKÁ, Eva. *Na UMPRUM končím, mladí umělci jsou často pod vlivem hyperkorektnosti, říká výtvarník a pedagog Černický* [online]. novinky.cz, 21. června 2023 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/clanek/podcasty-politalk-na-umprum-koncim-mladi-umelci-jsou-casto-pod-vlivem-hyperkorektnosti-rika-vytvarnik-a-pedagog-cernicky-40435357?fbclid=IwAR1Xz_1Uq8JajXvT6ybqdl7Rbnl5eF-XgJKvkN48nuxvQPwGURaZ4XSjfxg.

¹⁵² BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 389 s.

¹⁵³ BARTOŇ, Michal in: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwymjx>.

(nebo jinak).¹⁵⁴ Podstatou zákazu je tedy, jednoduše řečeno, chránit veřejnou diskusi před nežádoucí preventivní filtrací názorů.

Cenzura je pojem v souvislosti s politickou korektností často skloňovaný. Browne je přesvědčen, že osoby vyznávající politickou korektnost usilují o umlčení odlišných názorů. „Základní formou cenzury politické korektnosti je autocenzura. Politická korektnost na tomto poli snadno vítězí, protože si přivlastňuje pocit morální nadřazenosti a těm, kdo s ní nesouhlasí, sugeruje, že dělají něco nemorálního. Lidé se proto za své politicky nekorektní názory stydí a veřejně se k nim nehlásí, přestože jsou o nich přesvědčeni.“¹⁵⁵ Jak tomu u PC bývá, lze najít i názor opačný. „Pro udržení veřejné debaty nad úrovní hospodských nadávek jsou skutečně nezbytné určité standardy, které některé projevy sankcionují, resp. odfiltrují z dalšího šíření komunikačně relevantními kanály jako média, politické kruhy apod. To rozhodně není totéž jako totalitní cenzura.“¹⁵⁶

Jelikož o vlivu politické korektnosti na svobodu projevu není pochyb, je třeba zdůraznit, že PC není nástrojem orgánů veřejné moci, které by v jejím zájmu předem posuzovaly přípustnost určitých názorů a možnost jimi přispět do veřejné diskuse. PC je jevem společenským a to, že jsou některá témata, názory či slova tabuizována, vyplývá pouze z tlaku společnosti na politickou korektnost, strachu z případného postihu a společenského odsouzení. Každý z nás si sám zvažuje, zda tomuto tlaku podlehne a dá přednost autocenzuře, ať už v podobě neprojevení svého postoje či pečlivějšího vážení slov, nebo zda zůstane přesvědčen o tom, že by jeho názor měl zaznít, a to i přes hrozbu společenských sankcí. Možnost této volby demonstrují také některé z uvedených příkladů (např. Sacco, Rowling), které bych do práce zakomponovat nemohla, kdyby zmíněnému tlaku na politicky korektní (ne)vyjadřování podlehl každý bez výjimky, a tudíž byla míra seberegulace u každého stejná. Nicméně si nelze nevšimnout, jak často v omluvách zaznělo, že příště se daná osoba obdobným vyjádřením raději vyvaruje. Mám za to, že i řada dalších osob, které tyto či obdobné

¹⁵⁴ BARTOŇ, Michal in: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwymjx>.

¹⁵⁵ BROWNE, Anthony. *Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii*. Praha: Dokořán, 2009, 82 s.

¹⁵⁶ VILÉM. BELLING-DISKUSE. in: HOMOLÁČ, Jiří. Politická korektnost z hlediska analýzy diskurzu. *Slovo a smysl*, 2008, roč. 9-10 [cit. 28. října 2023]. Dostupné z: [Politická korektnost z hlediska analýzy diskurzu | Slovo a Smysl \(cuni.cz\)](https://www.cuni.cz/slovo-a-smysl/2008/9-10/politicka-korektnost-z-hlediska-analyzy-diskurzu).

kauzy zaznamenaly či jen četly podobně negativní až útočné komentáře na sociálních sítích, si promyslí, zda jim stojí za to své kontroverzní myšlenky projevít.

Osobně považuji za nutné si uvědomit, že jakkoli je svoboda slova důležitá, neznamená právo každého z nás říkat si „co chci kdykoli se mi zachce“. Určitá autocenzura je v komunikaci tváří v tvář i na sociálních sítích nepochybně žádoucí, minimálně pro zachování určité úrovně komunikace a obyčejné slušnosti. Tím však nepopírám problém výše naznačený, a tím je to, že v důsledku nadměrného uplatňování pravidel PC často dochází k přehlížení důležitých, leč kontroverzních témat, a tím zároveň dochází k utlumování veřejné diskuse o problémech, kterým společnost čelí. Přestože mám za to, že v tomto smyslu můžeme na politickou korektnost pohlížet jako na faktor omezující svobodu projevu, vychází toto omezení z našeho vlastního rozhodnutí, byť ovlivněného vnějšími vlivy, a srovnání s cenzurou ve smyslu předběžného znemožnění určitého projevu mi proto přijde přemrštěné.

Můžeme se setkat jak s předběžnou cenzurou, tak s cenzurou následnou, jejímž účelem „je zabránit dalšímu šíření určitého obsahu, jeho opakování či jeho šíření omezit“¹⁵⁷. Z uvedených příkladů je zřejmé, že PC ve své extrémní podobě naopak spočívá v šíření a ve sdílení oněch nekorektních projevů, což na jednu stranu může dotyčného autora problematického výroku vést k zamyšlení, uvědomění, omluvě a příslibení, že se nic takového nebude opakovat, ale zpravidla také ke společenskému zavržení, ztrátě podpory či dokonce zaměstnání.

Přestože lze v konečném důsledku, tedy v ochuzení veřejné debaty a nemožností otevřeného dialogu, spatřovat mezi politickou (hyper)korektností a cenzurou podobu, domnívám se, že mezi těmito nástroji převažují odlišnosti. Dle mého názoru nelze srovnávat situaci, kdy je možnost vyjádření určitého názoru předem vyloučena ze strany veřejné moci, s politickou (hyper)korektností, která nás této možnosti nezabavuje, ale „pouze“ nutí k zamyšlení, a to v zájmu dosažení sledovaných, výše uvedených, cílů.

3.1.2 Svoboda projevu pod vlivem PC

Jak z výše uvedeného vyplývá, politická korektnost si klade za cíl eliminovat projevy, které jsou nebo mohou být urážlivé, a to z důvodu prosazování rovnosti a vyloučení diskriminace neprivilegovaných skupin. O vlivu PC na svobodu projevu, myslím si, není pochyb.

¹⁵⁷ TELEČ, Ivo. *O cenzuře podruhé* [online]. ceska-justice.cz, 24. října 2023 [cit. 27. října 2023]. Dostupné z: [O cenzuře podruhé - Česká justice \(ceska-justice.cz\)](https://ceska-justice.cz).

K zodpovězení otázky, zda je tento vliv skutečně nutný k dosažení cílů, jež PC sleduje, považuji za nutné zabývat se tím, zda by měla být poskytována ochrana před urážkami.

Politická nekorektnost, urážlivý projev a hate speech

Jak z kapitoly věnující se čistě svobodě projevu vyplývá, chráněny nejsou pouze projevy smysluplné, slušné a společností vítané, ale také ty, které jsou kontroverzní, nepříjemné či šokující. V čl. 19 odst. 2 MPOPP stojí, že právo na svobodu projevu zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu¹⁵⁸, přičemž pod rozsah tohoto článku komentář Výboru lidských práv řadí i vyjádření hluboce urážlivá.¹⁵⁹ Nezbytné je zmínit, že ani tento dokument, závazný jak pro USA, tak i pro naši republiku, nevylučuje omezení této svobody, a to v čl. 19 odst. 3 a navazujícím čl. 20, dle kterého se státy zavázaly k zákonnému zákazu válečné propagandy a jakékoli národní, rasové nebo náboženské nenávisti podněcující k diskriminaci.¹⁶⁰

Generální tajemník OSN, António Guterres, vydal roku 2019 dokument ohledně strategie přístupu k hate speech. Definice nenávistného projevu v tomto dokumentu zní: „jakákoli komunikace verbální, psaná či neverbální, která je útočná, používá pejorativní výrazy nebo diskriminační jazyk s odkazem na jednotlivce nebo skupinu pro to, kým jsou, jinými slovy, pro jejich náboženství, etnický původ, národnost, rasu, barvu, původ, gender nebo obdobný faktor. Často je zakořeněna, vyvolává netoleranci a nenávist a v určitém kontextu může být ponižující a rozdělující.“¹⁶¹ Přestože jde o definici, dle které bychom řadu z uvedených problematických vyjádření pravděpodobně mohli za hate speech označit, jedná se o definici sloužící pouze pro ony strategické účely. Právní věda hate speech chápe jako „*projev, jehož cílem je urazit, ponižit, či vyvolat diskriminaci, nenávist nebo násilí proti jednotlivci nebo skupině osob, právě na základě osobnostních charakteristik*“¹⁶².

V judikatuře ESLP najdeme rozlišení dvou kategorií nenávistných projevů. Do první kategorie řadí nejzávažnější formy těchto projevů, které jsou zaměřeny „*na podněcování násilí*

¹⁵⁸ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19.12.1966.

¹⁵⁹ *Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34* [online]. Ženeva, 29.11.2011, bod 11. Dostupné z: [G1145331.pdf](#).

¹⁶⁰ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19.12.1966.

¹⁶¹ Secretary-General of United Nations. *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences* [online]. United Nations, 2020, 10 s. Dostupné z: [UN Strategy and PoA on Hate Speech Guidance on Addressing in field.pdf](#).

¹⁶² JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, 22 s.

nebo ničení práv a svobod chráněných Úmluvou¹⁶³. Tyto nespadají pod ochranu čl. 10, ale čl. 17. Druhou kategorií tvoří méně závažné formy nenávistných projevů, které sice pod ochranu čl. 10 spadají, ale je připuštěno jejich omezení jednotlivými smluvními státy.¹⁶⁴ Do této skupiny projevů jsou řazeny právě kupříkladu „útoky na osoby spáchané formou urážek, podporováním zesměšňování nebo hanobení konkrétních skupin obyvatelstva“¹⁶⁵. ESLP ve své judikatuře rovněž bere v potaz, jaký záměr a účel autor projevu sleduje, byť jej není vždy snadné prokázat. „Úmysl podněcovat k nenávisti lze stanovit tehdy, kdy osoba jednoznačně nenávistným projevem vyzývá ostatní, aby spáchali příslušné činy, nebo kdy to lze odvodit ze síly použitého jazyka a dalších relevantních okolností.“¹⁶⁶ V úvahu se bere např. jak široké publikum projev vnímá, míru jeho závažnosti a předpojatosti, zda je výrazně zraňující, či zda je spojeno se zřejmým vyjádřením znechucení.¹⁶⁷

Domnívám se, že lze dojít k závěru, že každý nenávistný projev je urážlivý, nicméně ne každá urážka je nenávistným projevem. Jak Charles F. Sykes poznamenává, „všechny skupiny, které se považují za utlačované menšiny, dohromady tvoří 374 % obyvatelstva“¹⁶⁸, a proto se může zdát nemožné vyjádřit svoje myšlenky a pocity, aniž by existovalo alespoň malé procento osob, kterých se takový projev nějakým způsobem dotkne.

Ze strany odpůrců PC zaznívá, že politická korektnost zvýšila „ochotu urážet se“ a zdůrazňují, že PC rozostřila hranice mezi tím, co ze své podstaty urážlivé je a není. Čím dál více expresivních projevů je označováno za nekorektní, což patrně může mít za následek zvyšování počtu případů, kdy se omezení projevu považuje za morálně přípustné. Co je urážkou a co ne je však úzce spjato s vyznávanými hodnotami a přesvědčením uražené strany, které jsou u jednotlivých osob odlišné. Právě v důsledku subjektivního vnímání může určitý projev způsobit urážku, byť nebyl učiněn s takovým záměrem či naopak, přestože byl jako urážka zamýšlen, druhá osoba jej tak nevnímá.

Dovolím si tvrdit, že většina politicky nekorektních, pro některé jedince či skupiny pravděpodobně současně urážlivých projevů spadá pod právní ochranu, neboť právě projevy kontroverzní takovou ochranu vyžadují. Domnívám se však, že definice hate speech jsou široké

¹⁶³ Rozhodnutí ESLP ze dne 12.5.2020, *Lilliendahl proti Islandu*, č. 29297/18.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Rozsudek ESLP ze dne 11. 5. 2021, *Kilin proti Rusku*, č. 10271/12.

¹⁶⁷ Rozhodnutí ESLP ze dne 12. 5. 2020, *Lilliendahl proti Islandu*, č. 29297/18.

¹⁶⁸ KRAFT, Hartmut. *TABU: Magie a sociální skutečnost*. Praha: Mladá fronta, 2006, 19 s.

natolik, že neposkytují zřetelné a jasné normativní vodítko, které by i laikům umožnilo tyto rozdílné projevy odlišit. Možná právě z tohoto důvodu na politickou korektnost citlivější část společnosti vnímá jako projevy nenávistné i takové názory, výrazy a jednání, které by z mého pohledu do této kategorie bez dalšího spadat neměly.

Politicky nekorektní humor

Humor je specifickým prostředkem komunikace – může uvolnit atmosféru, odvést pozornost, být obranným mechanismem, ale také např. zastříť něco, co je nebo má být bráno vážně.¹⁶⁹ Potíž je v tom, že mnohdy to, co přijde vtipné jednomu, je už „za hranou“ snesitelnosti pro druhého, a tak se stává, že humor často vyznívá nevhodně a urážlivě. Jak je např. na příběhu Kevina Harta či Justine Sacco vidět, „vtipům“ předchází, že „*odpozorované a vyslechnuté se vytrhne z kontextu a zestruční se, paušálně se zobecní [...] a podá se vtipně*“¹⁷⁰.

V případě kolize mezi svobodou projevu a ochranou osobnostních práv je třeba rozlišovat, zda je ono sdělení charakteru skutkového tvrzení, hodnoticího soudu, popř. určitou kombinací. Zatímco skutková tvrzení jsou empiricky ověřitelná a umožňují „*hovořit o pravdivosti či nepravdivosti daných informací a požadovat po autorovi prokázání této pravdivosti*“¹⁷¹. Hodnoticími soudy rozumíme vyjádření subjektivních názorů. Když má sdělení povahu hodnoticího soudu, „*je potřeba zohlednit, do jaké míry jde o vyjádření ryze subjektivních vnitřních preferencí („mám rád“, „nesnáším“ či „líbí se mi“) a do jaké míry již o hodnocení okolního světa*“¹⁷².

Vtip, satiru, karikaturu či komiks je nutné „*posuzovat jako specifický druh hodnotového soudu, kdy nebude zvažována a prokazována jejich pravdivost, resp. určitý pravdivý či věcný základ, ale pouze přiměřenost (či spíše zjevná excesivita) ve vztahu ke kritizované (karikované) skutečnosti či osobě*“¹⁷³. U zmíněných žánrů je vyžadována silná ochrana svobody projevu, a to právě z důvodu záměrného přehánění, pozměňování kontextu či vytváření smyšlených situací, jež parodují situace skutečné.¹⁷⁴ Tento požadavek potvrzuje také ESLP, dle kterého je s přihlédnutím k významnému postavení humoru ve veřejné debatě „*nezbytné posuzovat*

¹⁶⁹ KRAFT, Hartmut. *TABU: Magie a sociální skutečnost*. Praha: Mladá fronta, 2006, 148 s.

¹⁷⁰ Tamtéž, 148 s.

¹⁷¹ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 399 s.

¹⁷² BARTOŇ, Michal in: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwymjx>.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

*zásahy do příslušných práv umělců s vysokou opatrností*¹⁷⁵. Je třeba zohledňovat obecnost výroků, jelikož „*existence větší skupiny dotčených osob může znamenat nižší intenzitu zásahu do osobnostních práv členů této skupiny*“¹⁷⁶, tak i skutečnost, že tato vyjádření přispěla „*debatě o věcech celospolečenského zájmu*“¹⁷⁷.

Browne považuje „nedostatek smyslu pro humor“ za jeden z charakteristických znaků PC.¹⁷⁸ Je faktem, že to, co je vnímáno v tomto okamžiku jako vyjádření neproblematické, může být za nějaký čas úplně jinak, což samozřejmě platí i pro vnímání toho, co je humorné a co nikoli. Zatímco v době zveřejnění problematických výroků, např. právě v případě Kevina Harta, šlo pouze o „možná ne úplně zdařilé vtipy“, na které si další den vzpomnělo minimum lidí, o několik let později je to stejné vyjádření něčím, co je třeba potrestat. Mám za to, že s ohledem na tento dynamický vývoj PC by mělo být prosazováno, aby bylo i v této oblasti uplatňováno něco podobného, jako je v právu zákaz retroaktivity. Dynamický vývoj PC však není problematický pouze z hlediska retroaktivního působení, ale dle mého názoru může být mnohdy obtížné udržet krok s tím, co je z hlediska PC zesměšňující a urážlivé a co nikoli.

Shrnutí

Jak jsem již na několika místech zmínila, považuji PC za důležitý společenský mechanismus, který se však, dle mého názoru, „vymyká z rukou“, přičemž v této své extrémní podobě ovlivňuje svobodu projevu nezanedbatelným způsobem.

Výše je rovněž již uvedeno, že z mého pohledu může být takové extrémní uplatňování politické korektnosti ve vztahu ke sledovaným cílům kontraproduktivní. Vysoká míra autocenzury, přikládání významu, který daný projev možná vůbec mít neměl, ale i sankcionování autorů problematických výroků spíše než ke skutečnému nastolování rovnosti a vymýcení předsudků vede k averzi vůči chráněným skupinám osob. Domnívám se také, že ze strany příznivců politické (hyper)korektnosti může docházet k nahrazování stávajících předsudků předsudky novými, neboť označování za -istu či -foba a společenské

¹⁷⁵ Rozsudek senátu ESLP ze dne 22.3.2016, *Sousa Goucha proti Portugalsku*, č. 70434/12.

¹⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 4. října 2022, sp. zn. II. ÚS 2120/21.

¹⁷⁷ BARTOŇ, Michal in: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwymjx>.

¹⁷⁸ BROWNE, Anthony. *Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2009, 57 s.

odsouzení někoho, např. na základě jednoho nevhodného příspěvku na sociální síti, mi nepřipadá přiměřené.

4 Závěr

Lze shrnout, že na téma politické korektnosti skutečně není pohlíženo jednotně a práce potvrdila, že jde opravdu o téma velmi kontroverzní, mající své přívržence, ale také značné množství kritiků. Přestože se diplomová práce snažila nezaujatě reflektovat pohledy každé z těchto skupin. Jde o téma do značné míry ovlivněné subjektivním vnímáním a vnesení vlastních názorů se tudíž nešlo vyhnout. Vzhledem k tomu, že odpůrci tohoto fenoménu často PC spojují právě s (ne)svobodou projevu, byla diplomová práce zaměřena především na co nejuvýstižnější vymezení souvislostí těchto témat, což z důvodu jejich obšírnosti nebylo vždy snadné.

Politická korektnost si klade za cíl odstranit předsudky a nastolit ve společnosti rovnost tak, aby se, pokud možno každý příslušník každé společenské skupiny cítil přijímaný a respektovaný. K dosažení tohoto záměru jsou přijímány rozličné směrnice, plány, a v neposlední řadě jazykové příručky. Horliví příznivci PC však berou, jak z v práci uvedených příkladů vidno, prosazování pravidel PC i do vlastních rukou a jsou připraveni na každý přešlap upozornit a mnohdy autora problematického vyjádření také sankcionovat. Práce se proto snažila o odlišení PC jako takové a jejího extrémního prosazování, přičemž rozdíl spatřuje jak v nástrojích, jež jsou k prosazování vytyčených cílů využívány, tak i v retroaktivním působení PC či sankcích.

Dle svých kritiků spočívá politická korektnost v umlčování odlišných názorů, přičemž není neobvyklé její přirovnávání k cenzuře. Přestože nelze popřít, že je PC faktorem, který svobodu projevu v nemalé míře ovlivňuje, práce uvedla důvody, na jejichž základě se domnívám, že je přirovnání k cenzuře nadnesené. PC je jevem společenským a tabuizace některých témat, názorů nebo slov vyplývá z tlaku společnosti na politickou korektnost, ale i ze strachu z případného postihu a ze společenského odsouzení. Každý z nás má možnost se sám rozhodnout, zda tomuto tlaku podlehne a uchýlí se k autocenzuře, ať už v podobě neprojevení svého postoje či pečlivějšího vážení slov, nebo zda zůstane přesvědčen o tom, že by jeho názor měl zaznít, přestože nemusí být všeobecně přijat.

Nalezení odpovědi na otázku odlišení projevů nekorektních, urážlivých a nenávistných se z důvodu absence jasného normativního vodítka ukázalo jako problematické. Vnímání toho, co je nekorektní a urážlivé, je spjato s vyznávanými hodnotami, které pochopitelně nejsou u každého stejné. Z mého pohledu v naprosté většině případů nedosahují „jen“ nekorektní

projevy takové intenzity, aby bylo možné je současně označit za nenávistné. Nicméně široké definice nenávistného projevu poskytují prostor k tomu, aby citlivější část společnosti i takové názory, výrazy a jednání, které by z mého pohledu do této kategorie bez dalšího spadat neměly, vnímala jako nenávistné.

Práce okrajově vymezuje též rozdíly mezi politickou korektností v souvislosti se svobodou projevu u nás, v Evropě a USA. Nejen na základě uvedených praktických příkladů, ale také na základě výzkumu Pew Research Center jsem dospěla k názoru, že v Evropě zatím svoboda projevu politické korektnosti neustupuje tolik, jako je tomu právě v USA. Z mého pohledu jsou dvě cesty, kterými se vnímání PC v Evropě může do budoucna dále ubírat. První z nich, jež se mi zdá pravděpodobnější, je, že i zde začne být PC vyžadována se stejnou vervou, jako je tomu v USA. Druhou variantou je, že budeme reflektovat negativa, jež s sebou takové extrémní uplatňování politické korektnosti přináší, a která se v americké společnosti začínají projevat.

Závěrem chci, stejně jako na několika místech v samotné práci, zmínit, že osobně považuji PC za společenský mechanismus, který usiluje o prosazování správných hodnot. Domnívám se však, že stejně jako ve všech ostatních oblastech by se ani zde „nemělo tlačit na pilu“, protože takový postup dosahování stanovených cílů neprospívá, a to z důvodů v práci vymezených.

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie, komentáře

- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, 247 s.
- HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. 1. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, 143 s.
- KRAFT, Hartmut. *TABU: Magie a sociální skutečnost*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2006, 218 s.
- JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, 195 s.
- BROWNE, Anthony. *Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2009, 157 s.
- BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, 384 s.
- KOSEK, Jan. *Právo (N)A PŘEDSUDEK: Historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2011, 352 s.
- OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 236 s.
- MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 613 s.
- BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 608 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné z: [Cenzura. Právní slovník – Beck-online](#).
- BOBEK, Michal a kol. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgjpwk5tlgy&tocid=nnptembrgjpwk5tlgy>.
- BARTOŇ, Michal in: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzrfzrwymjx>.
- *Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34* [online]. Ženeva, 29. 11. 2011, bod 11. Dostupné z: [G1145331.pdf](#).

2. Článek v odborném časopise

- HNILICA, Karel. *Stereotypy, normy a politická korektnost*. Československá psychologie [online]. 2019, roč. 63, č. 5, s. 591-612 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: https://www.pvsps.cz/data/2020/07/19/10/hnilica_2019_stereotypy_politicka_korektnost.pdf.
- HOMOLÁČ, Jiří. Politická korektnost z hlediska analýzy diskurzu. Slovo a smysl, 2008, roč. 9–10 [cit. 28. října 2023]. Dostupné z: Politická korektnost z hlediska analýzy diskurzu | Slovo a Smysl (cuni.cz).

3. Právní předpisy a související dokumenty

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Všeobecná deklarace lidských práv, New York, 10. 12. 1948.
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, New York, 19. 12. 1966.
- Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Řím, 4. 11. 1950
- Listina základních práv Evropské unie
- Deklarace práv člověka a občana, 1789
- Listina práv Spojených států amerických

4. Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 10. července 1997, sp. zn. III. ÚS 359/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 6. června 2006, sp. zn. PI. ÚS 42/04.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 2010, sp. zn. II. ÚS 468/03.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. června 2015, sp. zn. II. ÚS 277/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. října 2022, sp. zn. II ÚS 2120/21.
- Rozsudek ESLP ze dne 7. 12. 1976, *Handyside proti Spojenému království*, č. 5493/72.

- Rozsudek ESLP ze dne 9. února 2012, *Vejdeland a ostatní proti Švédsku*, č. 1813/07
- Rozsudek ESLP ze dne 17. prosince 2004, *Pederson a Baadsgaard proti Dánsku*, č. 49017/99.
- Rozsudek senátu ESLP ze dne 22. 3. 2016, *Sousa Goucha proti Portugalsku*, č. 70434/12.
- Rozsudek ESLP ze dne 25. 10. 2018, *E.S. proti Rakousku*, č. 38450/12.
- Rozhodnutí ESLP ze dne 12. 5. 2020, *Lilliendahl proti Islandu*, č. 29297/18.
- Rozsudek ESLP ze dne 11. 5. 2021, *Kilin proti Rusku*, č. 10271/12.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Minnesotě, *R.A.V. v. City of St. Paul* ze dne 22. června 1992, sp. zn. 90-7675.

5. Ostatní dokumenty

- Evropské strukturální a investiční fondy, OP Praha – pól růstu ČR. *Předsudky a stereotypy* [online]. vychovakrespektu.cz [cit. 23. března 2022]. Dostupné z: http://www.vychovakrespektu.cz/export/sites/vychovakrespektu/sys/galerie-download/Tvari_v_tvar_historii_-_metodika_predsudky_a_sterotypy.pdf.
- Secretary-General of United Nations. *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences* [online]. United Nations, 2020. str. 10. Dostupné z: [UN Strategy and PoA on Hate Speech Guidance on Addressing in field.pdf](#).
- SILVER, Laura a spol. *Political correctness and offensive speech*. pewresearch.org, 5. května 2021 [cit. 12. června 2022]. Dostupné z: [Views of Political Correctness in U.S., UK, France and Germany | Pew Research Center](#).
- Evropský parlament. *GENDEROVĚ-NEUTRÁLNÍ JAZYK v Evropském parlamentu* [online]. europarl.europa.eu, 2018. Dostupné z: [GNL Guidelines CS-original.pdf \(europa.eu\)](#).
- Prague Pride z.s.. *JAK PSÁT O PRAGUE PRIDE A LGBT TÉMATECH: Návodný slovníček pojmů* [online]. 2019. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/tiskove-zpravy/59-slovnicek-pro-komunikaci-o-lgbt/file>.
- Veřejný ochránce práv. *JAK MLUVIT A PSÁT O LIDECH A S LIDMI S POSTIŽENÍM* [online]. Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Doporuceni/6-2020_doporuceni_media.pdf.

- United Nations Human Rights Office. *National Action Plans against Racial Discrimination* [online]. Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2013. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Racism/NAPARD.pdf>.
- Evropská komise. *SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ: Unie rovnosti: Akční plán EU proti rasismu na období 2020-2025* [online]. Brusel: Evropská komise, 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52020DC0565>.
- The White House Gender Policy Council. NATIONAL STRATEGY ON GENDER EQUITY AND EQUALITY [online]. Washington: The White House, 2021. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/10/National-Strategy-on-Gender-Equity-and-Equality.pdf>.
- Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE). *Gender Equality Index* [online]. eige.europa.eu, 2022 [cit. 8. října 2023]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/compare-countries/index/graph>.

6. Internetové zdroje

- *Political correctness* [online]. oxfordlearnersdictionaries.com, [cit. 4. února 2022]. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/political-correctness?q=Political+correctness>.
- *Political correctness* [online]. dictionary.cambridge.org, [cit. 4. února 2022]. Dostupné z: [POLITICAL CORRECTNESS | meaning in the Cambridge English Dictionary](https://dictionary.cambridge.org/definition/political-correctness).
- PESZYŃSKI, Tomáš. *Sláva politické korektnosti* [online]. idnes.cz, 27. listopadu 2016 [cit. 12. února 2022]. Dostupné z: <https://tomaspezynski.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=569765>.
- *How to Be Politically Correct* [online]. wikihow.com, [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: <https://www.wikihow.com/Be-Politically-Correct>.

- *Connotation* [online]. dictionary.cambridge.org, cit [20. února 2022]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/connotation>.
- *Nigger* [online]. dictionary.cambridge.org, cit. [20. února 2022]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/nigger>.
- DAW, Stephan. *A Complete Timeline of Kevin Hart's Oscar-Hosting Controversy, From Tweets to Apologies* [online]. billboard.com, 13. ledna 2020 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Kevin Hart's Oscar Hosting Controversy: A Complete Timeline | Billboard – Billboard](#).
- QUINN, Dave. *Sarah Silverman Says She's 'Done' Using Gay Slurs in Her Comedy After Kevin Hart Controversy* [online]. people.com, 14. prosince 2018 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Sarah Silverman Says She's 'Done' Using Gay Slurs in Comedy | PEOPLE.com](#).
- FURY, Rich. *DaBaby's HIV rant – and Twitter apology – highlight hip-hop's LGBTQ problem* [online]. nbcnews.com, 9. srpna 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [DaBaby's HIV rant — and Twitter apology — highlight hip-hop's LGBTQ problem \(nbcnews.com\)](#).
- SMITH, Ryan. *What Did Bethenny Frankel Say? Star Accused of Making Transphobic Comments* [online]. newsweek.com, 29. září 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [What Did Bethenny Frankel Say? Star Accused of Making Transphobic Comments \(newsweek.com\)](#).
- MADANI, Doha. *J.K. Rowling accused of transphobia after mocking 'people who menstruate' headline* [online]. nbcnews.com, 7. června 2020 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [J.K. Rowling accused of transphobia after mocking 'people who menstruate' headline \(nbcnews.com\)](#).
- DOUNG, Francesca. *Following blackface incident, Professor Bright Sheng takes step back from teaching SMTD composition course* [online]. michigandaily.com, 5. října 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Following blackface incident, Professor Bright Sheng takes step back from teaching SMTD composition course Professor steps back from School of Music, Theatre & Dance classes after blackface incident \(michigandaily.com\)](#).

- PAIVA, Ken. *Fall River teacher fired over social media comments awarded reinstatement with full back pay, lawsuit in the works*. fallriverreporter.com, 23. září 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Fall River teacher fired over social media comments awarded reinstatement with full back pay, lawsuit in the works – Fall River Reporter](#).
- WAGNER, Kurt. *Justine Sacco, the PR exec who was fired from IAC for her tweets, has landed back at IAC's Match Group*. vox.com, 19. ledna 2018 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Justine Sacco, the PR exec who was fired from IAC for her tweets, has landed back at IAC's Match Group - Vox](#).
- VANDA, Vojtěch. „Jsem nebinární avokádo.“ *Mladé Pirátstvo a mládežníci TOP 09 se do sebe pustili kvůli genderu*. refresher.cz, 4. května 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [„Jsem nebinární avokádo.“ Mladé Pirátstvo a mládežníci TOP 09 se do sebe pustili kvůli genderu | REFRESHER.cz](#).
- GRANT, Tracy. *Subsequent protests: George Floyd, Ahmaud Arbery, and Breonna Taylor* [online]. britannica.com, [cit. 8. října 2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Black-Lives-Matter/Subsequent-protests-George-Floyd-Ahmaud-Arbery-and-Breonna-Taylor>.
- AYIM, Maryann. in: KAUFMAN, Scott Barry. *The personality of Political Correctness: The ide of political correctness is central to the culture wars of American politics* [online]. scientificamerican.com, 20. listopadu 2016 [cit. 14. října 2023]. Dostupné z: <https://blogs.scientificamerican.com/beautiful-minds/the-personality-of-political-correctness/>.
- PETRÁK, Milan. *Netflix a politická korektnost: Když černí herci hrají bílé aristokraty* [online]. reflex.cz, 8. ledna 2021 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/104797/netflix-a-politicka-korektnost-kdyz-cerni-herci-hraji-bile-aristokraty.html>.
- *Francouzi přejmenovali Deset malých černoušků. Jenže nejsou jediní* [online]. agatha.cz, 12. září 2020 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <http://www.agatha.cz/francouzi-prejmenovali-deset-malych-cernousku-jenze-nejsou-jedini>.
- TALBERT, Tricia. *NASA to Reexamine Nicknames for Cosmic Objects* [online]. nasa.gov, 5. srpna 2020 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z:

- <https://www.nasa.gov/solar-system/nasa-to-reexamine-nicknames-for-cosmic-objects/>.
- MINTZ, Steven. *Political Correctness is the Forerunner of the Cancel Culture* [online]. Ethicssage.com, 26. května 2021 [cit. 18. října 2023]. Dostupné z: <https://www.ethicssage.com/2021/05/political-correctness-is-the-forerunner-of-the-cancel-culture.html>.
 - *Cancel culture* [online]. dictionary.cambridge.org, [cit. 18. října 2023]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture>.
 - *Cancel culture* [online]. Merriam-Webster.com [cit. 18. října 2023]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cancel%20culture>.
 - *Co vlastně znamená to PR?* [online]. mediaguru.cz [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Co vlastně znamená to PR? | MediaGuru](https://www.mediaguru.cz/co-vlastne-znamen%C3%A1-to-pr/).
 - *Hashtag vs. zmínka: co to je a jak s nimi na Instagramu pracovat* [online]. besteto.cz [cit. 13. června 2022]. Dostupné z: [Hashtag vs. zmínka: Co je to, na co si dát pozor a jak s nimi pracovat na Instagramu | Besteto](https://www.besteto.cz/hashtag-vs-zminka-co-to-je-a-jak-s-nimi-na-instagramu-pracovat/).
 - PAVLICA, Karel. *Gender, Transgender, cisgender – co to jsou zas za novoty?* [online]. praguepride.cz, 24. března 2021 [cit. 13. června 2022]. Dostupné např. z: [Gender, transgender, cisgender – co to jsou zas za novoty? - PRAGUE PRIDE](https://www.praguepride.cz/gender-transgender-cisgender-co-to-je-zas-za-novoty/).
 - ANTHONY, Abigail. *British Prime Minister Rishi Sunak: 'A Man Is Man and a Woman Is a Woman'* [online]. nationalreview.com, 6. října 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.nationalreview.com/news/british-prime-minister-rishi-sunak-a-man-is-a-man-and-a-woman-is-a-woman/amp/?fbclid=IwAR3FZEwvnxU28AX3CLXycxpomMZh2jgkXiQexiJzcpr5fwSrWBrfVFiBall>.
 - COLTON, Emma. *French dance teacher ousted from elite university after given ultimatum on using 'men-women' terminology* [online]. foxnews.com, 11. prosince 2022 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://www.foxnews.com/world/french-dance-teacher-ousted-elite-university-given-ultimatum-using-men-women-terminology>.
 - *Facebookový příspěvek školky* [online]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10159042155615202&set=a.10150226034050202&type=3&ref=embed_post.

- *Súkromná materská škôlka Slniečko z Popradu sa zviditeľnila na celom Slovensku absurdným ospravedlnením za nevinný obrázok* [online]. omediach.com, 25. května 2021 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://www.omeiach.com/blog/20949-skolka-z-popradu-sa-zviditelnila-absurdnym-ospravedlnenim-za-duhu>.
- HOBZOVÁ, Ilona. *Štěpán Kozub si během vystoupení dělal legraci z romské genocidy* [online]. refresher.cz, 6. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://refresher.cz/128557-Stepan-Kozub-si-behem-vystoupeni-delal-legraci-z-romske-genocidy>.
- KOZUB, Štěpán. *STAND UP: KOZUB: BEZ URÁŽKY!* [online]. kozubbezurazky.cz, [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://kozubbezurazky.cz/>.
- PAVLÁT, Leo. *Prohlášení Židovského muzea v Praze k vystoupení Štěpána Kozuba v O2 aréně* [online]. facebook.com, 9. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/profile/100063628096868/search/?q=Kozub>.
- PAPOUŠEK, Petr. *Výzva k navštívení některého z památníků* [online]. facebook.com, 10. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=540516484773064&set=a.461232759368104>.
- BANGA, Patrik. *Některým lidem se chce ze Štěpána Kozuba zvracet aneb Retardovaný humor pro retardované publikum z Retardlandu* [online]. romea.cz, 5. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: https://romea.cz/cz/komentare/nekterym-lidem-se-chce-ze-stepana-kozuba-zvracet-aneb-retardovany-humor-pro-retardovane-publikum-z-retardlandu#google_vignette.
- RUDINSKÁ SUPÍKOVÁ, Bronislava. *Hanobil oběti holokaustu? Kozub čelí kritice za vystoupení v O2 aréně* [online]. denik.cz, 9. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/divadlo/dalsi-osobnost-ostavska-celi-kritice-pobardovi-nohavicovi-i-bavic-kozub-202301.html>.
- KODRLOVÁ ZELENKOVÁ, Zuzana. *Reklama na ilegální migraci? Černoch v letáku Lidlu vyvolal pozdvižení* [online]. denik.cz, 4. ledna 2017 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/muz-cerne-pleti-na-strankach-letaku-vyvolal-pozdvizeni-20170104.html.
- MICHL, Petr. *Reklama s černochem vyvolala pozdvižení i na Slovensku. Firma vrací peníze rasistům* [online]. focus-age.cz, 9. února 2017 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z:

- https://www.focus-age.cz/m-journal/aktuality/reklama-s-cernochem-vyvolala-pozdvizeni-i-na-slovensku--firma-vraci-penize-rasistum_s288x12688.html.
- HAVLÍK, Antonín. *Martin Dejdar jako The Weeknd nebo Petr Rychlý Armstrongem. Proč je blackface a používání slova „ni**a“ absolutně nevhodné?* [online]. refresher.cz, 30. září 2019 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://refresher.cz/69762-Martin-Dejdar-jako-The-Weeknd-nebo-Petr-Rychly-Armstrongem-Proc-je-blackface-a-pouzivani-slova-nia-absolutne-nevhodne>.
 - YouTube video na kanálu „U Kulatého stolu“ s názvem „Eva Burešová: Focení pro Playboy mě bavilo, teď bych chtěla do Stardance. Kvóty na Oscarech nechápu [online]. youtube.com, [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NL4UGEsB5gY>.
 - NEJEDLOVÁ, Johanna. *České celebrity o blackface a útlaku bělochů. Zkusme nejdřív pochopit historii utlačovaných* [online]. wave.rozhlas.cz, 2. prosince 2020 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ceske-celebrity-o-blackface-a-utlaku-belochu-zkusme-nejdriv-pochopit-historii-8374481>.
 - VAŇOUS, Petr. *Petice proti černému tříkrálovému koledníkovi. Do Česka vtrhl fenomén blackface* [online]. denik.cz, 12. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/blackface-tri-kralove-kolednici-baltazar-petice.html.
 - KRÁSENSKÁ, Daniela. *Spor o „černého“ mezi koledníky. Je to lidový zvyk, odráží Charita kritiku* [online]. seznamzpravy.cz, 10. ledna 2023 [cit. 3. listopadu 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-spor-o-cerneho-mezi-koledniky-je-to-lidovy-zvyk-haji-se-charita-222952>.
 - *Normalizace obezity jako nový trend?*. institutmodernivyzy.cz, 27. července 2021 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://www.institutmodernivyzy.cz/normalizace-obezity/>.
 - MIKULECKÁ, Eva. *Na UMPRUM končím, mladí umělci jsou často pod vlivem hyperkorektnosti, říká výtvarník a pedagog Černický* [online]. novinky.cz, 21. června 2023 [cit. 19. září 2023]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/podcasty-politalk-na-umprum-koncim-mladi-umelci-jsou-casto-pod-vlivem-hyperkorektnosti-rika-vytvarnik-a-pedagog-cernicky->

[40435357?fbclid=IwAR1Xz_1Uq8JajXvT6ybgdl7Rbnl5eF-XgJKvkN48nuxvQPwGURaZ4XSifxg](https://www.facebook.com/ceska.justice/?fbclid=IwAR1Xz_1Uq8JajXvT6ybgdl7Rbnl5eF-XgJKvkN48nuxvQPwGURaZ4XSifxg).

- TELEEC, Ivo. *O cenzuře podruhé* [online]. ceska-justice.cz, 24. října 2023 [cit. 27. října 2023]. Dostupné z: [O cenzuře podruhé - Česká justice \(ceska-justice.cz\)](https://ceska-justice.cz).

Seznam obrázků

Obrázek 1 – European Institute for Gender Equality	26
Obrázek 2 – Views of Political Correctness in U.S., UK, France and Germany	34

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá tématem stále aktuálním, kterým je svoboda projevu v souvislosti s politickou korektností, včetně její extrémní podoby, hyperkorektnosti, a to v rámci tří kapitol. První, čistě teoretická kapitola, je věnována svobodě projevu se zaměřením na možnosti a způsoby omezení tohoto práva. Kapitola druhá klade důraz na přiblížení problematiky politické korektnosti ve společenské rovině, na popis oblastí, v nichž je uplatňována především, a v neposlední řadě na odlišení politické korektnosti a hyperkorektnosti, a to za využití praktických příkladů. To, jakým způsobem a v jaké míře je svoboda projevu pod vlivem politické (hyper)korektnosti, přibližuje kapitola třetí, která je zaměřena zejména na vymezení rozdílů mezi politickou korektností a cenzurou a projevy nekorektními či urážlivými a projevy nenávistnými. Cílem práce je poukázat na důležitost politické korektnosti pro společnost i veřejnou diskusi, ale také na úskalí jejího bezbřehého prosazování.

Abstract

The diploma thesis deals with up to contemporary topic of freedom of speech in the context of political correctness, including its extreme form, hypercorrectness, within three chapters. The first, purely theoretical chapter focuses on freedom of speech, exploring the possibilities and methods of limiting this right. The second chapter underscores an examination of the issue of political correctness in the societal sphere, describing the areas where it is primarily applied. Additionally, it distinguishes between political correctness and hypercorrectness, utilizing practical examples. The third chapter explores how and to what extent freedom of speech is influenced by political (hyper)correctness, particularly concentrating on differentiating between political correctness and censorship. It also addresses expressions deemed inappropriate or offensive and those that incite hatred. The goal of the thesis is to underscore the importance of political correctness for society and public discourse, while also acknowledging the potential pitfalls of its unrestrained enforcement.

Klíčová slova

Svoboda projevu, politická korektnost, hyperkorektnost, omezení, cenzura, společnost, slušnost.

Key words

Freedom of speech, political correctness, hypercorrectness, restrictions, censorship, society, politeness.